

Фондация РИСКМОНИТОР
И
НАЦИОНАЛНА СЛЕДСТВЕНА СЛУЖБА

КОНФЕРЕНЦИЯ

ИЗПИРАНЕ НА ПАРИ: ОТГОВОРЪТ НА ИНСТИТУЦИИТЕ

Със съдействието на посолството на Кралство Нидерландия

София, хотел «Радисън», 8 май 2008 г.

Модератор на конференцията:
Румен Георгиев, Национална следствена служба

9.00 часа, откриване на конференцията

Стефан Попов, фондация РискМонитор

Ваше превъзходителство,

Уважаеми госпожи и господи,

Откривайки конференцията “Изпиране на пари: Отговорът на институциите” бих искал първо да благодаря на всички вас, участници и гости. Благодаря специално на Посолството на Кралство Холандия за разбирането и помощта, които ни оказаха. Благодаря и на нашите партньори и съорганизатори, Националната следствена служба и специално на г-н Румен Георгиев, който посвети доста време и усилие в подготовката на конференцията.

Използвам повода да кажа няколко думи за организацията, която представям. Фондация РискМонитор беше учредена в края на 2006 година от Институт

Отворено общество – София и Институт Отворено общество – Ню Йорк. Идеята беше дадена още през 2003 година от президента на Институт Отворено общество – Ню Йорк Арие Найер. Тогава той предложи да се създаде фондация, специализирана в изследвания по проблеми на организираната престъпност, но с регионален обхват, за региона на Балканите. Тази идея не се осъществи, макар че българският Институт Отворено общество беше вече инвестирал доста свои ресурси – интелектуални, програмни и финансови в този институционален проект. Тази предварителна работа и подготвеност даде основания на двете Сорос-фондации да изпълнят проекта, но в национални български мащаби. През 2006 година те учредиха фондация РискМонитор, която започна да функционира преди година, през пролетта на 2007 година. Организацията е специализирана в изследвания по проблемите на организираната престъпност и високата институционална и политическа корупция. Характерно за профила на РискМонитор е, че фондацията е предимно изследователска; не се интересува и занимава с конкретни разследвания /това е работа на съответните държавни органи/. Тя лансира разбирането, че политическата корупция и организираната престъпност са високо рискови обществени феномени и поставя ударение в програмите си върху институционалната перспектива в противодействие на тези рискови процеси. Изследването на прането на пари, което в резюме ще представим днес, е сред първите готови продукти на РискМонитор. Фондацията е ангажирана към момента в работа над около десетина проекта, резултати от които ще представим публично в следващите месеци.

Мисля, че тази информация е достатъчна засега. Благодаря още веднъж за участието ви. Пожелавам успешна работа на всички.

Н. Пр. Вилем ван Ее, Посланик на Кралство Нидерландия в Република България

Дами и господа,

Фондация РискМонитор съществува само от година и половина – точно от толкова време, колкото България е пълноправен член на Европейския съюз. Ето защо тази конференция, посветена на борбата срещу изпирането на пари, се провежда във възможно най-подходящия момент.

Радвам се да се видим тук. Щастлив съм да помогна за инициативата, предприета от фондация РискМонитор и от Националната следствена служба.

Изпирането на пари е наш общ враг, разпростира се в глобален мащаб и заема застрашителни размери. Това не е проблем, който касае само властите, а се отнася и до икономиката и обществото като цяло. Още по-важно е, че това, което става в една държава, директно се отразява на други страни, по-специално на страните членки на Европейския съюз.

Изграждането на добри и ефективни механизми за борба с изпирането на пари е от полза на всички нас, затова се радвам да открия тази конференция и бих искал да отбележа, че не се поколебах нито за момент да подкрепя финансово тази инициатива чрез програмата “МАТРА”.

Може да се каже, че произходът на явлението “пране на пари” датира още от времето на Ал Капоне, когато той изкарвал много пари чрез организирана престъпност (въпреки че аз не виждам голяма разлика между мафия и организирана престъпност), като е използвал обществените перални, които притежавал, за да “изпере” мръсни пари.

Как се осъществява изпирането на пари? Мръсните пари се печелят от престъпления и трябва да се изперат, за да изглеждат легални и да могат да бъдат използвани от престъпниците. В противен случай те не могат да бъдат използвани, защото си остават “мръсни” и трябва да бъдат укривани.

Изпирането на пари е процесът, чрез който пари, придобити по нелегален начин, се превръщат в законни. Това може да се осъществи по много начини, например с обществените перални на Ал Капоне. Днес това става по много по-сложни пътища – както всички знаем, сега се използват казина, недвижими имоти и ред други възможности в международен мащаб.

Защо изпирането на пари е толкова вредно за нас? Това не е просто финансова измама, а явление, което обхваща много негативни аспекти на обществото – проституция, трафик на хора, търговия с наркотици, а също и укриване на данъци. По тази причина аз заставах твърдо зад предложението за затваряне на безмитните магазини.

Изпирането на пари вреди и на икономиката. В краткосрочен план то може да има и положителни страни – например повишена икономическа активност, но в дългосрочен план прането на пари винаги е свързано с отрицателни последици. То води до нарушаване на единността на финансовите пазари, пазарни сринове, икономическа несигурност и икономически упадък. Изпирането на пари позволява на престъпниците да участват в легалната икономика и дори в политиката. Това води до спад на общественото доверие в икономиката и политиката, в обществото и закона като цяло.

Изграждането на ефективни механизми за борба с изпирането на пари намалява възможностите на престъпниците да печелят от престъпни дейности. Редуцирането на печалбата от такъв вид дейности ограничава средствата и мотивацията за финансиране на бъдещи престъпни дейности и корупцията. Контролните механизми също увеличават възможността за задържане и повдигане на обвинения срещу престъпниците.

Не трябва да подценяваме социалните и икономическите щети в резултат на престъпления, корупция и други свързани с тях дейности. Затова създаването на

механизми за борба с изпирането на пари са от голямо значение и имат за цел подобряването на живота на гражданите.

Радвам се да видя всички вас тук, включително и медиите, защото вие по един или друг начин се борите с прането на пари. Това е важно, защото България не е изключение от останалата част от света, тя също има проблем в борбата с изпирането на пари. Справянето с проблема изпиране на пари изисква интензивно сътрудничество между всички институции в тази област – финансови институции, банки, националната агенция за приходите, полицията, специализираните служби на разследването, както и прокуратурата и съдебните органи. Тази конференция е събрала представители на всички тези институции и изпраща послание, на което трябва да се обърне внимание.

Ефективното финансово разследване не е просто цел, а трябва да бъде основна част на всяко криминално разследване, под мотото: “Следвай пътя на парите!” Международното сътрудничество също е от изключително значение: изпирането на пари има глобален характер – тези пари преминават през различни страни за части от секундата и много трудно могат да бъдат засечени. Затова е важно да се работи с организации и власти както в рамките на Европейския съюз, така и извън него.

Това е един изключително сложен проблем, с който е много трудно да се преборим. За решаването му няма образец, няма магическа рецепта, а има само уроци, които трябва да се научат и добри практики, които трябва да се приложат. За тази цел трябва да се учим един от друг и тази конференция ще помогне за това.

За да се преборим с прането на пари, трябва да се наложат санкции на престъпниците, които да са съсредоточени в техните най-уязвими места, а именно в техните джобове – ако не могат да печелят от престъпна дейност, няма да извършват такава.

Накрая, дами и господа, бих искал да кажа, че вашият успех е и наш успех, както и вашата загуба е и наша загуба. Надявам се това да е станало ясно след всичко, което казах. Все пак ние живеем в Европейския съюз и каквото става тук, в България, е от значение за всички нас. Обратното също е вярно – каквото се случва в моята страна се отразява и на България. Става въпрос за благополучието на всички ни и за поддържането на европейския дух, в който тази конференция ще се проведе.

Пожелавам ви една много успешна конференция и интересна дискусия и се надявам да си тръгнете оттук с посланието: Борбата с изпирането на пари е от голямо значение и се отнася до всички нас.

Много ви благодаря.

Бойко Найденов, Директор на Националната следствена служба

Радвам се, че тук виждам много познати лица – хората, с които започнахме преди десетина-дванайсет години да създаваме основите на институциите, които се занимават с този вид престъпления. Искам да споделя съвсем накратко това, което винаги съм мислил, когато говорим за прането на пари. Никога не трябва да го разглеждаме като отделно престъпление. Всички ние трябва да бъдем убедени, че прането на пари е много директно свързано с най-големите язви на нашето съвремие. Говоря за България, говоря може би и за целия свят, организираната престъпност, “мафията” /ако искате, правете разлика, аз също не правя разлика/. Ние знаем, че повечето престъпления се правят именно с тази цел – да се придобие имущество. И когато днес се разхождаме по улиците на нашия град ние можем да видим с пъти повече луксозни автомобили, отколкото във всеки друг европейски град, въпреки че сме най-бедната страна на Европа. Когато отидем по черноморието, когато отидем по нашите планински курорти, ние можем да видим един бум на строителството. Но аз съм дълбоко убеден, че вършейки своята работа ние ще можем да открием, че не всички капитали, които са вложени там, имат

легален произход и аз напълно споделям мнението на Негово превъзходителство, който каза: “Да, може да има положителен ефект върху икономиката едно такова наливане на мръсни капитали, но то е много краткосрочен ефект”. В дългосрочен план всички ние ще пострадаме от това. Говоря за национално ниво, говорим и като членове на европейската общност. Защото преди години с един колега британец, който работи в посолството тук, имахме доста хубав разговор и той каза: “Вижте, вие трябва да решите, вие, българите – дали искате да бъдете реални европейци, реални членове на европейската общност или ще останете в сивата зона на Евразия. Има ред такива държави, които нито са напълно демократични, нито са тоталитарни.” И ние вече почти двадесет години се опитваме да направим този преход, надявам се, че ще го довършим в края на краищата. Едно от главните усилия, които смятам, че трябва да положим, и заради което отдавам такова значение на настоящата конференция, е именно в борбата с този поток от мръсни пари, защото по оценка и на икономисти, и то влиятелни икономисти, процентът на сивия сектор в нашата икономика е значително по-голям, отколкото в другите европейски страни. Не напразно дадох примера с луксозните лимузини, които можем да срещнем по нашите пътища. Ние трябва да съсредоточим усилията си в борбата с рефинансирането на тези придобити средства от престъпления, защото за този кратък период, исторически, петнадесетина години, десет-петнадесет години, самата маса капитал, придобита по незаконен път започва да се изпира в нашата икономика и то на държавно ниво. Във все повече разследвания достигаме до някаква мъртва точка, когато виждаме как пари, за които ние сме убедени, че са придобити чрез престъпна дейност, превъртани през чужди банки, идват тук като свежи инвестиции. Аз се радвам, че в България все повече и повече хора разбират този проблем и още по-хубавото е, че все повече и повече хора разбират как да се борим с тази язва на обществото. Мога да ви уверя, че нашата служба, колкото и скромно място да има в настоящия момент като разследваща, полага максимални усилия да направи това, което зависи от нас, а именно да достигнем по някакъв начин до разкриването на пътищата, по които минава този поток мръсни пари; да пресечем това и, разбира се, да конфискуваме такива пари. Много от нас получиха своето образование и вън от България. Имаме изключително добри контакти с

колегите от другите европейските страни и САЩ. Аз мисля, че в края на краищата, това, което сме постигнали до момента, не е малко и имаме с какво да се похвалим и ще имаме с какво да се похвалим и в бъдеще. Благодаря ви за вниманието.

Панел 1

Тема 1: Противодействие на изпирането на пари: състояние и перспективи¹

Георги Петрунов, фондация РискМонитор

Едва ли трябва да убеждаваме някого, че изпирането на пари е актуален проблем както в глобален аспект, така и за България. Разнообразни източници показват, че се перат огромни количества мръсни пари в различни части на света. Някои опити за оценка представят мащаба на прането на пари в границите между 600 млрд. и 3 трилиона долара годишно. Поради което Джефри Робинсън го определя като една от водещите индустрии в света.

Щом това е така, едва ли България може да остане остров, на който прането на пари е сведено до незначителни размери. Още повече, че от различни източници могат да се изведат поне няколко аргумента, че този проблем е особено актуален за България:

- преходът, който се определя от някои изследователи дори като криминален;
- процесът на приватизация, който се посочва като особено привлекателен за инвестиране на „мръсни” пари;
- възникването и развитието на сериозна организирана престъпност и корупция;
- закъснялото инкриминиране на прането на пари в сравнение с развитието на организираната престъпност;

¹ Докладът представя резултати от проект „Пране на пари”, финансиран от Институт „Отворено общество”.

- географското положение на страната, благоприятстващо трансграничната престъпност.

Това превръща противодействието на изпирането на пари във важен проблем за страната ни. Той е важен и от гледна точка на противодействието на организираната престъпност, защото „пирането на пари е самото сърце на организираната престъпност”.

Състоянието на противодействието на изпирането на пари в България е обект на наблюдение от няколко международни организации, между които Комисията на Европейските общности и Мънивал, които подготвят специални доклади, посветени на нашата страна. Вниманието на противодействието на изпирането на пари у нас се отделя и в ежегодния доклад на Държавния департамент на САЩ за трафика на наркотици.

Ако може да си позволим съвсем кратък и общ извод за противодействието на изпирането на пари в тези доклади, то той е:

- българското законодателство отговаря на международните стандарти в тази област;
- изградени са институции със специализирани сектори към тях;
- разработени са и специални механизми за по-добро взаимодействие между различните институции, работещи по проблема;
- отчита се увеличение на броя на присъдите за пране на пари;
- въпреки всичко това се посочва, че противодействието е недостатъчно, че съществуват проблеми, за решаването на които трябва още усилия.

Това налага да се търсят и нови форми за мониторинг на противодействието на пирането на пари, очертаващ някои от нерешените проблеми. Но такъв мониторинг

изисква и провеждането на специално изследване. Поради което се насочихме към реализиране на такова изследване.

По време на изследването проведохме дълбочинни интервюта с представители на шестте институции, включени в програмата на конференцията – Държавна агенция „Национална сигурност”, Министерство на вътрешните работи, Национална следствена служба, Прокуратурата на Република България, Комисия за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност и съдии. Не бих искал да ви отекчавам с подробно описание на методологията на изследването. Тя ще бъде подробно представена в окончателния вариант на доклада, но все пак искам да отбележа, че разпределението на участниците от различните институции не е равномерно. С някои от институциите не успяхме да проведем желания брой разговори, а в една не успяхме да говорим с представители на желаната от нас дирекция. За да компенсираме това, проведохме дълбочинни интервюта с бивши служители на тези институции и експерти, работили по проблема. Въпреки това трябва ясно да се заяви, че набраната в настоящото изследване информация не бива да се приема като единствената и обща гледна точка за противодействието на изпирането на пари, защото е възможно да има други служители, работили по случаи на пране на пари, които да имат различни мнения. Поради което е възможно изследването да разкрива само част от общата картина на противодействието на изпирането на пари. В периода 18.12.2007 г. – 25.04.2008 г. проведохме разговори с 54 представители на посочените институции.

Накратко ще представя някои основни резултати от проведеното изследване. Поради ограниченото време, с което разполагаме, ще се съсредоточа само върху четири теми. Опитяхме се да подберем тези проблеми, които от една страна се посочваха като най-значими от представителите на различните институции, а от друга изглеждат особено подходящи за обсъждане в предстоящата дискусия.

С оглед подобряване противодействието на изпирането пари, при представянето на резултатите от изследването ще се съсредоточим върху посочените проблеми, а не върху хвалбите, които и не бяха особено много.

Изключително интересна и важна, според нас, е тази част от мненията на участниците в изследването, която касае по някакъв начин тенденциите в противодействието на изпирането на пари. Точно поради това ще започнем представянето на резултатите от изследването с нея.

Вероятно, за да се отговори по адекватен начин на критичните бележки, отправени в международните доклади, изследването показва ясен стремеж да се придава особено значение на противодействието срещу прането на пари. Това се открива ясно в мненията на интервюираните, които усещат че има една тенденция за налагане на това да се разследва пране на пари.

Тази тенденция може би е правилна реакция спрямо критиките, но не винаги се оценява положително от участниците в изследването. Срещат се интервюта, в които се посочва, че приоритетна е цифрата за пране на пари, а качеството все още не е добро.

Освен това става ясно, че понякога стремежът към образуване на обвинения в пране на пари води до това, че се налага то да се преквалифицира в други членове от Наказателния кодекс. Посочват се също така примери за това, че стремежът непременно да се постигат присъди за изпиране на пари води дори до оправдателни присъди само защото обвинението е за пране на пари, а не за друго престъпление.

Друго, което може да се изведе като нежелан резултат в тенденциите е, че често, според някои от участниците, се избързва и се залавят хора, които са на по-ниско ниво в йерархията на престъпността. Това може да се илюстрира със следния цитат от проведените интервюта: *„Когато вървиш по пътя на най-лесното съпротивление, веднага да го хванеш, резултатът е този, който имаме“*.

От анализа на информацията може да се направи още един извод. Той се отнася до това, че се отдава приоритет на сигналите от звеното за финансово разузнаване, което отново бихме могли да илюстрираме с един цитат: *„всеки иска да работи по сигнал от АФР, а не от престъпна дейност. Да му хванеш структурите, които генерират парите, начините на придвижване, мениджърите, които го правят и тогава да го хванеш.“*

Друга особеност на тенденциите в противодействието на изпирането на пари, която можем да изведем от проведените интервюта, е недостатъчното свързване на престъпленията, генериращи големи суми пари с разследвания за тяхното изпиране. Срещат се мнения, според които прекалено много се акцентира на дребните и незначителни случаи, а не на изпирането на пари, свързано с организирана престъпност. Нещо повече, има мнения, според които противодействието се съсредоточава върху случаи, които дори не касаят инвестиране на престъпно придобитите средства в легалната икономика на страната, а такива, при които става въпрос просто за закупуване на стоки за лична употреба с малки суми, придобити от престъпление.

Според някои от интервюираните това, което не достига в противодействието на изпирането на пари е не достатъчно ефективното използване на създадената система. Резултатът е представен образно в едно от интервютата така: *„ние с кран вдигаме стол“*.

Вторият кръг проблеми, които ще представим, са свързани с наказателно-правните мерки срещу изпирането на пари. Тук фокусът е върху член 253 от Наказателния кодекс.

Срещат се участници, които смятат че има нужда от промяна в член 253 от НК и липсата на такава създава сериозни трудности. Все пак според по-голямата част от мненията, проблемът не е в текста на член 253, а в неговото тълкуване.

По-точно, проблемът е в т.нар. предикатно престъпление, т.е. престъплението, от което са генерирани мръсните пари и трудностите, които идват от доказване на това престъпление и връзката между него и сумите, които са предмет на изпиране. Но този проблем с предикатното престъпление се разбира по различен начин от различните участници в изследването. По-точно по различен начин се разбира степента, до която трябва да се доказва предикатното престъпление. Бихме могли да представим поне няколко мнения по повод предикатното престъпление:

- трябва да се докаже предикатното престъпление и да се докаже, че парите са точно от това престъпление;
- за да се образува едно дело по 253 е необходимо да има образувано досъдебно производство за някакъв вид престъпление;
- трябва да има влязла в сила присъда, за да бъде съден за пране на пари;
- не е необходима присъда, но трябва да има убедителни доказателства;
- трябва чрез едни косвени улики да получиш убедеността, че този човек се занимава с престъпление.

От интервютата изпъква и друг проблем, свързан с наказателно-правните мерки за противодействие на изпирането на пари. Това е изискването за доказване на цялата сума, т.е. *„трябва да доказваш лев по лев”*.

Основният извод, който може да се направи от анализа на събрания емпиричен материал по отношение на наказателно-правните мерки срещу изпирането на пари е, че някои елементи на законовата рамка се разбират по твърде разнообразни начини, дори в рамките на една и съща институция. Ето защо участниците в изследването подчертават: *„за да има успех трябва да се осъществи единна практика, но за съжаление я нямаме и това затруднява всички”*. Поради това уеднаквяването на практиката става неотложна необходимост за подобряване на противодействието на изпирането на пари.

Друг съществен проблем, върху който ще се съсредоточим, е отношението и координацията, което се осъществява между институциите, включени в процеса на противодействие на изпирането на пари. За по-добро онагледяване ще представим два примера за подобни отношения.

Различните тълкувания на законовата рамка и недостатъчното уеднаквяване на практиката води до сериозни проблеми в отношенията между различни институции. Представителите на всяка институция посочваха като значим проблем пред тяхната работа дейността, осъществявана от някои от другите институции. Това е особено валидно за отношението между съда и разследващите органи. Трябва да отбележим обаче, че в основата на взаимните критики стои основно начинът, по който се тълкува прането на пари.

Така например разследващите виждат проблема в разбирането на съда, което ще илюстрираме с един цитат: *„За съжаление трябва да се промени нагласата на съда, защото начина, по който те тълкуват текста от НК, то ще си остане на това ниво”*. Съдиите от своя страна виждат проблема в работата и разбирането на разследващите: *„Според мен основният проблем е, че прокуратурата не си прави достатъчно труд да установява достатъчно доказателства, задоволява се точно с това предположение за предикатното престъпление.... Не е редно да се внасят обвинителни актове, когато силите им не са стигнали да установят предикатното престъпление”*.

Съдиите, които бяха интервюирани, споделят мнението, че разследващите органи не са успели да си свършат достатъчно добре работата по гледаните от тях дела и мерки. Срещат се мнения, в които се посочва: *„Защо прокуратурата внася актовете, като не са сигурни и не са доказали всеки един елемент от престъплението”*. Причините за това участниците в изследването откриват в това, че *„просто избързват ... и не успяват да докажат обвинението. Няма как без да се съберат достатъчно доказателства”*. В интервютата се срещат и някои по

остри мнения: „Те не са разбрали от къде са тия пари и защо внасят дело въобще.... да имат доблестта просто да си го признаят, а не да прехвърлят топката в съда”.

От страна на разследващите органи се срещат редица критични мнения към съда, което ще илюстрираме с няколко цитата: „Моето мнение, а и на други колеги е, че в част от съдилищата има нужда от промяна, защото в момента има тенденция за отказ от правосъдие”, „Според мен може да се направи извод, че съдебната система е длъжник на обществото. Основната вина за забавено съдопроизводство е в съда, не е в нас”. Срещат се редица мнения на разследващите органи, според които съдът връща дела за маловажни и незначителни неща. Като в интервютата се посочват и конкретни случаи за такива връщания.

Ще представим още един пример, с който ще илюстрираме, че прилагането на специални мерки за взаимодействие, ако не е последвано от достатъчно добър мониторинг на практиката, може да има и нежелани ефекти.

Това ще направим, спирайки се на подписаната през 2006г. инструкция за взаимодействие между Прокуратурата на Република България, Агенцията за финансово разузнаване и Министерството на вътрешните работи.

По-близкото взаимодействие създава някои проблеми, което много ясно изпъква в събраната емпирична информация. От гледна точка на останалите институции начинът на работа на звеното за финансово разузнаване предизвиква доста критики.

Конкретните критики, които се отправят към финансовото разузнаване са, че много малка част от информацията която изпращат, има такава стойност, която може да им позволи да вършат работа. Това ще го илюстрираме със следния цитат: „Сигналите на АФР са кухи, защото не можем да търсим престъпление в това, че човек, който има 2 000 000 – 3 000 000 лв. си е внесъл кола за 100 000 лв. А

проверката преминава точно по същия начин като проверка при съмнение за наркотрафик. Абсолютно през всички тези стадии". Поради това особен проблем се явява това, че *„прокурорите не смеят да вземат решение, т.е. да прекратят нещо маловажно и да го изпратят на НАП*".

Друг проблем, който се посочва е, че изпращаната информация е с голямо закъснение: *„АФР ни изпраща сигналите с много голямо закъснение. Като дойде нещо, което се е случило през 2004г., как да го проследим, то има документи, които вече са изчезнали*". Друга критика, която се отправя към тази институция е, че информацията, която се предава, е в недоокомплектован и слабо анализиран вид.

Съгласно посочената инструкция за взаимодействие от 2006г. информацията от финансовото разузнаване се изпраща в ГД"БОП". Това създава усещането в не малка част от представителите на тази дирекция, че са задръстени от получаваната информация: *„С отсяването на незначителните информации, получавани от АФР, е голям проблем. Не ни остава време за чисто оперативната работа*". Това води до сериозно ограничаване капацитета на ГДБОП за успешна работа по противодействие на изпирането на пари.

Като проблем за успешното взаимодействие в някои от интервютата се посочва това, че в ГДБОП се работи с хартиени носители, което не позволява създаване на база данни.

Друг проблем по работата на инструкцията за взаимодействие се явява недостатъчният срок от 30 дни, който е фиксиран в нея. Направен явно за да ускори работата, фиксирания срок се оказва допълнителна пречка за това. *„Имаме срок от 30 дни и трябва да докладваме на прокурора какво сме свършили, а за прането на пари 30 дни са един миг. Докато напишем всички писма до институциите, да съберем информация, да разкрием всички видове тайни, и един месец не може да ни стигне.... Минималният срок, за да се изясни един сигнал, е 6-9 месеца*".

Голяма част от хората, които са работили по пране на пари твърдят, че това престъпление в повечето случаи има международен характер. Точно поради това, международното сътрудничество в противодействието на изпирането на пари е изключително важно.

От събрания от нас емпиричен материал може да се направи извод, че повечето участници в изследването срещат сериозни проблеми с международното сътрудничество, които водят до значително забавяне на работата.

В някои интервюта се отбелязва, че *„международните правни механизми не са на ниво, отнасят се крайно небрежно, или не отговарят, или отговарят между другото“*, това мнение се потвърждава и в други интервюта: *„има огромни проблеми, никой не спазва нищо, връщат когато искат и колкото искат“*.

Според някои от интервюираните, подобно на междуинституционалното сътрудничество в България, *„тук е много важен и личният контакт, когато той е убеден, че трябва да ти съдейства, докато си пращаме писма много често не става“*.

С оглед адекватното противодействие на изпирането на пари особено актуално става търсенето на възможности за разрешаване на посочените проблеми. Поради това, в последната част ще представим основните предложения, изложени от участниците в изследването за решаване на разгледаните проблеми, с оглед очертаване на перспективи за подобряване на противодействието на изпирането на пари.

- Някои участници в изследването предлагат по активно да се прилага, т.нар. от тях *„политика на възможното“*;
- Правят се предложения за ограничаване на работата по информации от превантивния стълб, за сметка на увеличаване на случаите, свързани с

организирана престъпност. Както и за по-честото прилагане на т.нар. метод „да се върви по пътя на парите”;

- Участниците в изследването предлагат Върховният съд да излезе с тълкувателно решение, че се съди за пране на пари по косвени улики, както е в Испания. Тъй като това мнение се споделя от редица участници в изследването, следва да се посочи, че според не малка част от тях Върховният съд би трябвало да излезе с тълкувателно решение независимо от липсата на разнопосочна практика, защото *„както и се случва може и 10 години да не се натрупа такава практика”*;
- В друго интервю се посочва: *„Ако Върховният съд не излезе с решение, самият законодател трябва да поправи текста”*;
- Още един проблем, чието решение се вижда в тълкувателно решение е отпадането на изискването за доказване на цялата сума предмет на изпиране;
- Предлагат се промени в инструкцията за взаимодействие. В някои интервюта се посочва, че тя *„подлежи на нова редакция, дори само поради факта, че АФР отиде в състава на ДАНС*;
- Участниците в изследването изказват и някои възможности за подобряване на работата на звеното за финансово разузнаване. Така например, в интервютата се отбелязва: *„Трябва съвет, който да решава... Да дават по 3-4% от случаите, с ясното съзнание, че ще пропуснат нещо, но като се натрупа информация ще му дойде времето”*;
- Като препоръка към тях се отправя: *„превантивния стълб да дава информация само когато са сигурни и наистина да правят финансово-разузнавателен анализ”*;
- Като такава възможност се посочва и *„дейността на АФР да завършва с някакъв акт”*;
- Предлага се уеднаквяване на информационните бази данни;
- Някои от респондентите предлагат да се подобри контрола. Ще илюстрираме и това предложение с един цитат: *„Някой да осъществява контрол дали действително работи този екип. Работи ли като екип или не работи. А не всеки да си прави каквото си иска, само на книга да фигурира този екип”*;

- Прави се предложение за активно изпращане на разследващите екип в съответната държава. При това този метод е прилаган в практиката и са постигнати много добри резултати.

Всичко казано показва, че все още съществуват редица сериозни проблеми пред противодействието на изпирането на пари в България. Както видяхме, проблемите са свързани с подобряване на политиките и законодателството, взаимодействието и обвързаността на институциите, повишаване на капацитета им и т.н. Една възможна перспектива за преодоляване на посочените проблеми е създаване на цялостна стратегия за подобряване на противодействието на този вид престъпност. Точно към такава стратегия, по наше мнение, би трябвало да се насочат бъдещите усилия.

Тема 2: Дейности на ДАНС по изпиране на пари

Недко Крумов, Държавна агенция “Национална сигурност”. Доклад за ролята на дирекция „Финансово разузнаване“ на ДАНС в противодействието срещу изпирането на пари

Дирекция „Финансово разузнаване“ (ДФР) на ДАНС е една от институциите, призвани да се борят с изпирането на пари и финансирането на тероризъм. При изпълнение на своите функции ДФР си сътрудничи с останалите държавни институции (полиция, следствие и прокуратура), неправителствени организации и медиите. За по-доброто сътрудничество между горепосочените организации е необходимо да се изясни структурата на ДФР на ДАНС. Тук е важно да се подчертае, че ДФР е централна административна единица, която получава, съхранява, анализира и разкрива информация, която се отнася до изпирането на пари. ДФР не може да се самосезира, като оперативни преписки се образуват на база получените доклади за съмнителни операции от изрично изброени категории задължени лица по Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП).

Българската финансово-разузнавателна служба (ФРС) е създадена през 1998 г. като “Бюро за финансово разузнаване” /БФР/ към Министерство на финансите. През 2001 г. БФР се трансформира в “Агенция БФР” (правоприемник на БФР). Впоследствие през 2003г. се създава “Агенция за финансово разузнаване”

(правоприемник на Агенция БФР). Тя е самостоятелна администрация към министъра на финансите, юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище в гр. София, като няма териториални структури.

От 01.01.2008 г. Агенцията за финансово разузнаване /АФР/ се трансформира в Дирекция “Финансово разузнаване” към ДАНС (правоприемник на АФР), пряко подчинена на председателя на ДАНС. Това става с приемането на Закона за Държавна агенция „Национална сигурност” (ЗДАНС). Във връзка със структурирането на ДФР на ДАНС се извършват и промени в няколко други нормативни акта (ЗМИП и ЗМФТ и др.). ДФР има оперативна самостоятелност в рамките на структурата на ДАНС, която се гарантира както структурно, така и законово. ДФР е административен тип финансово-разузнавателна служба без полицейски правомощия, с надзорни функции спрямо задължените лица във връзка с прилагане на мерките против изпирането на пари и финансирането на тероризъм.

Вече беше посочено, че ДФР е дирекция в структурата на Държавната агенция за национална сигурност, която е част от специализираната администрация на ДАНС и е на директно подчинение на председателя на ДАНС. В структурата на ДАНС се сформират главни дирекции, които имат и своите териториални поделения (такива са ГД „Вътрешна сигурност”, ГД „Икономическа и финансова сигурност”, ГД „Контраразузнаване” и ГД „Технически операции”) и дирекции, към които няма териториални поделения (Дирекция „Финансово разузнаване”, Дирекция „Инспекторат”, Дирекция „Информация и архив” и Дирекция „Координация и информационно-аналитична дейност”). Към общата администрация на ДАНС са сформирани още шест дирекции.

ДФР от своя страна се ръководи от директор, като в нейната структура се сформират три отдела (Отдел „Анализ на доклади за съмнителни операции”, Отдел „Международен обмен на информация и регистри” и Отдел „Контрол върху задължените лица”). В структурата на всеки отдел се сформират сектори.

Превенцията на изпирането на пари е законово регламентирана в Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП) и Правилника за прилагане на ЗМИП. Отделни текстове, в които е законово регламентирано противодействието на изпирането на пари, има и в няколко други законови и подзаконови нормативни акта. Няколко са основните насоки очертани в ЗМИП, а именно:

- В закона е дадена легална дефиниция на термина „изпиране на пари” (Чл. 2 от ЗМИП). – според ЗМИП това е „преобразуване или прехвърляне на имущество, придобито от престъпна дейност или от акт на участие в такава дейност, за да бъде укрит или прикрит незаконния произход на имуществото или за да се подпомогне лице, което участва в извършването на такова действие с цел да избегне правните последици от своето деяние; Укриване или прикриване на естеството, източника, местонахождението, разположението, движението или правата по отношение на имущество, придобито от престъпна дейност или от акт на участие в такава дейност; Придобиването, владение, държане или използването на имущество със знание към момента на получаването, че е придобито от престъпна дейност или от акт на участие в такава дейност; участието в което и да е от действията по предходните точки, сдружаването с цел извършване на такова действие, опитът за извършване на такова действие, както и подпомагането, подбуждането, улесняването на извършването на такова действие или неговото прикриване.” Изпиране на пари е налице и когато дейността, от която е придобито имуществото, е извършена в страна-членка на Европейския съюз или друга държава и не попада под юрисдикцията на Република България”.
- Законът изчерпателно изброява и задължените лица (чл. 3, ал. 2 и 3 от ЗМИП), които са основен източник на информация за ДФР.

Международната практика е утвърдила няколко фази, през които минава изпирането на пари и това са:

- **Влагане (placement)** – реализация на първоначално влагане във финансовата система или на първоначална трансформация на придобитото чрез или по повод на престъпление имущество с цел да се затрудни неговата идентификация;
- **Разслояване (layering)** – осъществяват се многоходови, обикновено трансгранични финансови и други икономически операции и трансакции с имуществото, чрез които значително се затруднява установяването на престъпния му характер;
- **Интегриране (integration)** – процесът се финализира, като имуществото се интегрира, инвестира в легалната икономика.

Най-често ДФР получава информацията от задължените лица по чл. 3, ал.2 и 3 от ЗМИП във фазата на интегриране (integration) и се стреми да „върне” процеса към предходните фази, за да се установи произходът на средствата, които биват докладвани като съмнителни.

Функциите на финансово-разузнавателната служба в България се извеждат от няколко законови и подзаконови нормативни акта. Най-важните функции, на които се гради и работата на ДФР на ДАНС са да:

- Ѧ Поддържа, използва и отговаря за защитата на свои собствени регистри/база-данни, които са много важен източник на информация за по-нататъшния анализ и разследване на дейността на лицата (физически и юридически), за които е възникнало съмнение, че участват в схеми по изпиране на пари;
- Ѧ Води регистри на информацията за изпиране на пари и за финансиране на тероризъм, на плащанията в брой на стойност над 30 000 лв. съгласно чл. 11а ЗМИП и на предоставената от Агенция "Митници" информация по чл. 11б ЗМИП, които също са част от информационната база данни на дирекцията;
- Ѧ Обменя информация със службите за сигурност и обществен ред с оглед на събиране на доказателствен материал (от горепосочените служби) и подвеждане под отговорност на лицата, участващи в схеми за изпиране на пари;
- Ѧ Осъществява финансово-разузнавателен анализ по преписките по ЗМИП, събира допълнителна информация при условията и по реда на чл. 13 от ЗМИП и дава заключение дали първоначално възникналото съмнение за изпиране на пари е потвърдено;
- Ѧ На основание на заключенията направени във връзка с финансово-разузнавателния анализ, ДФР изпраща информацията до прокуратурата и на органите за обществен ред и сигурност или я прекратява;

- Ѧ Обменя финансово-разузнавателна информация с финансово-разузнавателните служби и с компетентните в сферата на противодействието на изпирането на пари и на финансирането на тероризма органи на други държави;
- Ѧ Организира, контролира и отговаря за сигурността на използването на защитената уебстраница на ЕГМОНТ ГРУП и на международния обмен на информация чрез нея;
- Ѧ Извършва проверки на място на задължените лица по чл. 3, ал. 2 и 3 ЗМИП във връзка с прилагането на мерките срещу изпирането на пари и на мерките срещу финансирането на тероризъм, както и при съмнение за изпиране на пари и финансиране на тероризъм;
- Ѧ Организира и провежда самостоятелно или съвместно с органите за надзор върху дейността на лицата по чл. 3, ал. 2 и 3 ЗМИП и с техните професионални организации и сдружения семинари, работни срещи и други форми на обучение, свързани с прилагането на ЗМИП и ЗМФТ;
- Ѧ Съставя констативни актове за нарушения на ЗМИП и ЗМФТ, както и на актовете по прилагането им и изготвя проекти на наказателни постановления;
- Ѧ Представя доклади за извършените нарушения, съдържащи анализ на нарушенията и предложения за мерките, които следва да бъдат

предприети за заличаване на последиците от нарушенията и за предотвратяване на бъдещи нарушения.

Тема 3: Анализ на работата на МВР по противодействие на изпирането на пари

Емил Иванов, Министерство на вътрешните работи

С настоящия доклад ще направя кратък преглед на състоянието на противодействието на изпирането на пари в рамките на МВР и по конкретно в ГДБОП към Генерална дирекция “Полиция”. Причината да се съсредоточа основно върху ГДБОП е, че все още не е създадена единна информационна система в рамките на МВР, която да обобщава дейността на отделните структури (дирекции) по противодействието на изпирането на пари и конкретно постъпилите, отработени и приключени сигнали и образувани досъдебни производства по чл. 253 от НК. Докладът обхваща периода 2006 – 2008 г.

Ще започна с кратък анализ на самото престъпно деяние “изпиране на пари”.

В българското наказателно материално законодателство деянията, свързани с „изпиране на пари” са инкриминирани в Наказателния кодекс на Република България през 1997 година чрез създаване на съответна разпоредба в чл. 253 от НК. В нея е посочено, че който извърши финансова операция или сделка с имущество, или прикрива произхода, местонахождението, движението или действителните права върху имущество, за което знае или предполага, че е придобито чрез престъпление, се наказва за изпиране на пари с лишаване от свобода от една до шест години и глоба от три хиляди до пет хиляди лева.

Няма да коментирам квалифицираните състави и инкриминирането през 2004 г. на приготвянето и подбудителството за изпиране на пари (чл. 253 а) и нарушението и неизпълнението на разпоредбите на ЗМИП от длъжностни лица (чл. 253 б).

Искам да обърна внимание на изискването в основния състав паричните средства или имуществата да са придобити чрез престъпление или по повод на престъпление, както и да се докаже, че извършителят съзнава това обстоятелство. Например следва да се докаже, че средствата са от трафик на наркотици, присвоени от други лица, укриване на данъчни задължения и т.н., а в случай, че престъпленията са повече от едно – точно определено престъпление. Тоест изпирането на пари е форма на последваща престъпна дейност, което предполага да има извършено първоначално или така нареченото “предикатно” престъпление.

Именно доказването на предикатните престъпления е свързано с редица трудности, особено когато паричните потоци влизат в страната или постъпват по банковите сметки на определени лица от различни офшорни компании. По-нататък ще се спра и на другите трудности и проблеми, които възпрепятстват в една или друга степен ефективното противодействие на изпирането на пари.

Като цяло може да се обобщи, че изпирането на пари е последваща престъпна дейност за легализиране на придобитите по този начин средства. С нея се прикрива незаконният произход на доходи от престъпление или на използването им и осъществяване с тях на икономически операции, при които средствата изглеждат като придобити от легална икономическа дейност.

Противодействието на изпирането на пари, като завършваща част на организираната престъпност, има три основни аспекта:

- Вътрешен – идентифициране и предприемане на необходимите превантивни мерки за предотвратяване развитието на явлението “изпиране на пари” на територията на страната;
- Външен – своевременно идентифициране и предотвратяване изтичането на валутни средства от страната с цел тяхното изпиране;

- Третия аспект – е свързан с идентифицирането на съществуващите външни канали за изпиране на чуждестранни пари в рамките на нашата финансова и икономическа системи.

Основни източници на финансовите ресурси на организираната престъпност са международният наркотрафик и вътрешното разпространение на наркотици, трафикът на хора, проституцията, контрабандата, организираните данъчни престъпления, свързани с реализиране на схеми за неправомерно теглене на ДДС, търговията с оръжие и стратегически суровини, контрабанда на културни ценности, поръчкови убийства, отвлечения срещу откуп и т.н. Тези престъпления по правило генерират огромни доходи, които следва да бъдат изпрани. Организираните престъпни групи постоянно усъвършенстват схемите за изпиране на пари, изнасянето им зад граница и връщането им обратно в страната, под формата на инвестиции в легален бизнес.

Отнемането на финансовите ресурси на престъпните групировки, които техните ръководители използват не само за лично облагодетелстване, но и за финансиране на по-нататъшна престъпна дейност и корумпиране на политици и лица от държавната и общинска администрация е важно условие за неутрализирането на организираната престъпност. Не малка роля в процеса по отнемането на този ресурс има МВР.

В приетия през 2006 г. нов Правилник за прилагане на Закона за МВР основните функции по противодействието на изпирането на пари в МВР бяха вменени на сектор “Изпиране на пари” в ГДБОП към Генерална Дирекция “Полиция”, който фактически стана единственият “бенефициент” (с изключение на бившата НСС) на информацията, постъпващи от Агенцията за финансово разузнаване към МВР. Същият официално е сформирани от 01.11.2006 г. на базата на разделянето на бившия сектор “Финансови и данъчни престъпления, присвояване и измами с имущество от фондовете на ЕС и пране на пари”. По принцип създаването на специализираното структурно звено беше положителна стъпка в посока повишаване ефективността на противодействието на изпирането на пари в рамките на МВР и в съответствие с препоръките на Комитета от

експерти за оценяване на мерките срещу изпирането на пари към Съвета на Европа (MONEYVAL).

Сформирането на сектора беше обусловено и от разпоредбите на приетата специална Инструкция Из – 1007/04.07.06 г. за взаимодействие между Прокуратурата на Република България, Агенцията за финансово разузнаване към Министъра на финансите и Министерството на вътрешните работи.

До средата на 2006 г. субекти по прилагането на ЗМИП в рамките на МВР бяха освен ГДБОП и Отделите “Икономическа полиция” към ГД “Противодействие на престъпността, охрана на обществения ред и превенция”. Информациите (сигналите) от АФР – МФ постъпваха в ГДБОП и ГДППООРП общо взето на случаен принцип и в много случаи връзката между едни и същи лица, протичащи по отделните информации, се губеше. Това затрудняваше цялостния анализ на оперативната обстановка по противодействието на изпирането на пари и правилното разпределяне на компетенциите по извършване на предварителните проверки. След формирането на новия сектор беше създадена единна база данни, която обобщава постъпващите информации от АФР към Национална служба “Полиция” – МВР и проследява по-нататъшното им движение включително и до фазата на образуване на досъдебно производство.

Във връзка с необходимостта от унифициране изпълнението на разпоредбите на гореспоменатата инструкция от сектор “Изпиране на пари” бяха изготвени указанията за вътрешната организация в НСП по прилагането ѝ и Методика за идентификация, разкриване и разследване на престъпления по смисъла на чл. 253 от НК – “Изпиране на пари”, които бяха доведени до знанието на всички Главни дирекции и ОДП в страната. С приемането и започналото практическо прилагане на инструкцията значително се подобри координацията и взаимодействието между МВР и прокуратурата по противодействието на изпирането на пари. Към ВКП беше създаден специализиран сектор “Изпиране на пари”, който е аналогичен на новосъздадения такъв в ГДБОП. Това обстоятелство създаде възможности за провеждане на редовни работни срещи с прокурорите от този сектор по повод обсъждане на конкретни казуси и извършване на

компетентна правна оценка на наличните данни по тях и същевременно гарантира цялостното проследяване и координация на дейността на двете институции, респективно ДФР върху процесите свързани с изпирането на пари – от идентифицирането на съмнителните финансови транзакции, през предварителната проверка и разследването, до внасянето на обвинителния акт в съда. Беше създаден и допълнителен чл. 3 а (МВР № Из - 683/05.04.07 г.) към инструкцията , който регламентира създаването на Контактна работна група за управление на оперативното взаимодействие между трите институции.

Понастоящем щатният състав на сектор “Изпиране на пари” към ГДБОП е 15 служители. В ОД “Полиция” към секторите “БОП” също бяха определени служители, които работят приоритетно по противодействието на изпирането на пари – по 2 в по-големите ОДП и по 1 в по-малките – общо 32 служителя. За съжаление промяната на йерархичната подчиненост на секторите БОП в ОДП и премахването на относителната им самостоятелност доведе до понижаване на ефективността от дейността им по отношение на противодействието на организираната престъпност и в частност изпирането на пари. В ГДБОП са определени двама дознатели, специализирани в противодействието на изпирането на пари. В ОДП няма определени такива. Като цяло може да се обобщи, че кадровият ресурс в НСП – МВР по линия противодействие на изпирането на пари е недостатъчен – както по количество, така и по качество. Престъпността, свързана с легализиране на средства придобити по престъпен начин има определена специфика и се характеризира с голяма правна и фактическа сложност. Участниците в организирани престъпни групи, легализиращи парични средства са с висок интелектуален потенциал, много добре познават пропуските и слабостите в законовата уредба, свързана с противодействието на “изпирането” на пари и по принцип са по-добре теоретично и практически подготвени от служителите от правоохранителните и правораздавателните органи. Контингентът по линията е с висок обществен статус, има влияние в политическите среди и разполага с големи материални възможности. Имайки предвид относително ниския социален статус на служителите на МВР, е много трудно да бъдат привлечени квалифицирани кадри специализирани в

областта на финансите, икономиката и правото, които да противодействат адекватно на “перачите на пари”.

Ще представя накратко конкретните резултати от дейността на ГДБОП по противодействието на изпирането на пари през двегодишния период, разглеждан в настоящия доклад. Според статистиката, която се води в ГДБОП, през 2006 г. от АФР – МФ (сега ДФР – ДАНС) са постъпили 204 информации за операции със средства с неустановен или съмнителен произход (част от тях чрез ВКП). През 2007 г. постъпилите информации са 305 броя или със 101 (1/3) повече. По-голямата част от тях са изпратени за проверка по компетентност на ОДП. По около 40 броя годишно са оставали за отработване в ГДБОП – предимно сигнали, свързани с изпиране на пари от организирани престъпни групи, действащи на територията на цялата страна или с участници от други държави. Първоначалните резултати от проверката на всички горепосочени сигнали са докладвани своевременно на ВКП (съответно СГП, ОП) в съответствие с Инstrukция Из – 1007/04.07.06. Проверката по по-голямата част от тях обаче продължава и към настоящия момент и има все още неприключили проверки по сигнали от 2005 г.

Същевременно е необходимо да се отбележи, че в сектора и в ОДП се отработват значителен брой сигнали, които не са свързани с информации на АФР. Същите се получават от прокуратурата, оперативни източници, граждани и касаят престъпления също свързани с изпиране на пари. В част от случаите те представляват значителен обществен интерес и ангажират голяма част от работното време на служителите.

През 2006 г. в рамките на ГДБОП и секторите БОП – ОДП са образувани 7 досъдебни производства по чл. 253 от НК, т.е. за изпиране на пари – 4 в ГДБОП и 3 в ОДП. През 2007 г. ефективността от работата по противодействието на изпирането на пари се е увеличила значително – образувани са общо 30 досъдебни производства по чл. 253 от НК – 8 в ГДБОП и 22 в ОДП. Преобладаващата част от тях са по проверки, които не са свързани с информации на АФР. Разбира се, досъдебните производства свързани с проверки по сигнали за изпиране на пари са значително повече, но те са образувани по

други членове от НК – за данъчни, документни, валутни и др. престъпления, поради липса на достатъчно данни за изпиране на пари.

Към настоящия момент противодействието на изпирането на пари се обуславя от няколко основни фактора, голяма част от които действащи, за съжаление, в негативна посока по отношение на ефективността му.

По самата си същност част от факторите, съдържащи негативен елемент, са положителни като цяло и кореспондират с международните правни норми, както и с условията, свързани с приемането на България като член на ЕС. Те са следните:

- Приемането на България за член на ЕС – в тази връзка интересът към инвестиране в българската икономика е изключително повишен. Не малка част обаче от инвестираните средства са с неизяснен произход и постъпват през офшорни зони. По данни на Министерството на икономиката през 2007 г. чуждестранните инвестиции са в размер на 6.140 млрд. евро. Без да имам конкретни данни съм убеден, че голяма част от тях са постъпили през фирми регистрирани в офшорни зони. Изясняването на действителния произход на тези средства към настоящия момент е непосилно за която и да е институция;
- В новоприетия през 2006 г. ДОПК в чл. 75, ал. 1, т. 2 отново е въведен регламент, че достъпът на МВР до данъчна и осигурителна информация се осъществява само чрез мотивирано искане от директора на съответната служба до компетентния съд. Подобни регламенти има и в чл. 62 от Закона за кредитните институции – банкова тайна и Закона за публичното предлагане на ценни книжа – чл. 133, ал. 5, т. 2 във вр.чл. 71, ал. 5 и 6 – търговска тайна;

Горепосочените ограничения затрудняват в значителна степен достъпа до банкова и данъчна информация необходима в някои случаи в спешен порядък за своевременното и ефективно противодействие на изпирането на пари.

- Липсата на централизирана база данни в Агенцията по вписванията към Министерството на правосъдието. Това налага създаването на огромен брой документи (искания до всяка отделна служба по вписванията) и значително удължаване срока на проверките;
- Приемането на няколко поправки в ЗМИП, с които се увеличава броя на задължените лица по смисъла на чл. 3 , ал. 2, които докладват за нередности и съмнителни транзакции на АФР. По самата си същност тези поправки са положителни, но предизвикват значително увеличение на обема от информация за транзакции на суми с неустановен или съмнителен произход, която не е възможно да се прецизира и анализира с наличния кадрови потенциал;
- Срокът на проверките. Тук е мястото да се отбележи, че проверките по елементарен случай на пране на пари отнема минимум 6 – 9 месеца. Причините са най-вече обективни:
 - бавен обмен на информация с чуждите финансово-разузнавателни служби, Интерпол, Европол;
 - съществуването на много видове “тайни” – данъчна, банкова, търговска, професионална;
 - регламентът за наличие на предикатно престъпление;
 - липсата на централизирана база данни в Агенцията по вписванията, недостатъчен кадрови капацитет, липсата на уеднаквена практика в Административните съдилища по отношение на разкриването на данъчна тайна и др.;
 - Работата по сигналите е свързана с изготвянето на сложен финансово-криминалистически анализ на постъпващата обратно данъчна, банкова, митническа и др. информация.
- Липсата на единно становище на компетентните институции по отношение на отпадане изискването за доказване на предикатно престъпление в случаите на

установени недекларирани доходи и такива с неизяснен произход. Считам, че на този етап все още са малко осъдителните присъди за изпиране на пари, което в голяма степен се дължи на необходимостта тези разследвания да са свързани задължително с предикатна престъпна дейност;

- Липсата на положителна практика в рамките на МВР да се работи активно и целенасочено по установяване на доходите, имуществото и разходите на лицата от престъпния контингент уличени в извършване на престъпления и последващото им отнемане с крайна цел пресичане на финансовите потоци и “омаломощаване” на организирани престъпни групи и членовете им;
- Установеното вече като практика свободно движение на капитали в рамките на ЕС и в тази връзка затрудненото им проследяване в отделните държави – отпадане на задължителната паспортна регистрация и деклариране на пренасяните суми в брой при преминаване на сухопътните граници с държавите членки на ЕС, свободна регистрация на фирми от български граждани в чужди държави и от чужди граждани в България. В тази връзка е необходимо да се отбележи недостатъчната ефективност на международното сътрудничество между правоприлагащите органи, което много често изостава от процесите на интеграция на организирани престъпни структури. По наши наблюдения значително по-ефективен е обмен на информация по отношение на основната престъпна дейност, докато обмен на данни свързани с движението на парични средства и имущество в повечето случаи е непълен или много закъснял.

Същевременно през последните 2 години настъпиха и някои положителни промени, свързани най-вече с усъвършенстване на мерките и поднормативната уредба, регламентиращи дейността по противодействието на изпирането на пари. Бяха приети няколко инструкции (едната от тях е посочената по-горе Инструкция Из – 1007/04.07.06 г.), регламентиращи взаимодействието между МВР и други държавни институции имащи отношение към противодействието на изпирането на пари:

- Инструкция Из - 1685/25.09.06 г. за взаимодействието между МВР и КУИППД. С нея се регламентира обменът на информация и оказване на съдействие с цел установяване на имуществото на лицата, придобито пряко или косвено от престъпна дейност, неговото обезпечаване и отнемане в полза на държавата;
- Инструкция Из – 2357/20.12.06 г. за взаимодействието между Агенцията за държавни вземания, Органите на съдебната власт и МВР. Тя е приета във връзка с координацията на дейността на трите институции по отношение приемането, съхранението и принудителното събиране на имущества конфискувани и отнети в полза на държавата по силата на актове на органите на съдебната власт;
- Във връзка с настъпилите промени в новия ДОПК е съгласувана нова инструкция за взаимодействие между органите на МВР и данъчната администрация при МФ, която да замени Инструкция № 3 / 2000 г. За съжаление към настоящия момент тя все още не е утвърдена;
- Споразумение № I-13085/12.07.07 г. за сътрудничество и взаимодействие между органите на МВР и АДФИ (Агенция за държавна финансова инспекция). Същото касае взаимодействието при извършването на финансови инспекции на субекти с над 50 % държавно участие.

С въвеждането в действие на горепосочените подзаконови нормативни актове беше преодоляна една основна слабост от миналото – схващането, че борбата с престъпността е единствено от компетентността на МВР. От друга страна това ни даде възможност за въвеждане на проактивен подход за превенция на престъпни посегателства, свързани с изпирането на пари.

- През м. февруари 2007 г. от МВР и ВКП са утвърдени “Индикатори за характеризирание на организираната престъпност” и “Процедурни правила за документиране съпричастност към организираната престъпност, установяване на

имущество на значителна стойност, придобито от престъпна дейност като задължителна част от разследването на случаи на организирана престъпна дейност” и са подписани съвместни “Указания за уеднаквяване на критериите за започване на досъдебно производство, прокурорска или полицейска проверка по случаи, когато едно лице не може да докаже произхода на материалните си активи”;

- През последните 2 години все по-широко се прилага екипния подход при разследването на организирани престъпни структури извършващи мултикриминална дейност – в екипите се включват експерти, съчетаващи разследването както по отношение на основната престъпна дейност, така и по идентификацията и проследяването на генерираните парични и материални активи. Работата на екипите от началото на разследването се наблюдава и координира от конкретни прокурори от ВКП и териториалните прокуратури. Утвърди се практиката да се привличат и експерти от други ведомства извън системата на МВР.

Искам да кажа и няколко думи за взаимодействието между ГДБОП и ДФР, което през последните 2 години значително се подобри. Взаимодействието между двете институции се изразява в оказване на методическо ръководство от страна на ДФР по сигналите, организиране на работни срещи между служители от ГДБОП и анализатори от ДФР за откриване на оперативни преписки и изготвяне на съответни искания за получаване на допълнителна информация, включително и по линия на международно сътрудничество на АФР по конкретните случаи.

Благодарение на доброто взаимодействие и координация между МВР и ДФР, третата оценителна визита на Комитета от експерти за оценяване на мерките срещу изпирането на пари към Съвета на Европа (MONEYVAL) в България (22 - 28.04.2007 г.) приключи успешно и оценката за работата на двете институции е положителна.

Понастоящем активно се използват възможностите на ДФР за получаване на информация от банковите институции, НАП и Централния депозитар с цел избягване на утежнените процедури по разкриване на съответните “тайни”.

Проблемите във взаимодействието между МВР и ДФР, доколкото съществуват, са от техническо естество – забавен обмен на информация по обективни причини (продължително изчакване на информация от трети субекти в страната и чужбина), недостиг на квалифицирани кадри в двете институции по отношение на извършване на качествен финансово–криминален анализ и проследяване на финансови активи, значително увеличение на обема от информация за случаи по изпиране на пари, която не е възможно да се прецизира и анализира с наличния капацитет, докладване в ДФР от страна на задължените по ЗМИП лица на маловажни случаи по изпиране на пари, които не касаят класическата организираната престъпност, а се свеждат до данъчни нарушения и престъпления. Работата на ГДБОП се затруднява и от факта, че преобладаващата част от информацията на ДФР, по които задължително се извършват проверки, не се отнасят до участници в организирани престъпни групи, а се свеждат до индивидуално извършени данъчни нарушения и престъпления.

Трябва да отбележа, че с влизането в сила от 01.01.2008 г. на Закона за Държавна агенция национална сигурност основните компетенциите по противодействие на изпирането на пари в рамките на Република България са вменени на ДАНС, съответно Главна дирекция “Финансова и икономическа сигурност” и Дирекция “Финансово разузнаване”. Това законодателно решение според мен е правилно, тъй като един от основните белези на дейността по изпирането на пари в рамките на организираната престъпност е нейният транснационален характер. В тази връзка субектите по изпирането на пари създават реална заплаха за финансовата и стопанска стабилност на отделните държави.

И в заключение искам да отбележа, че спецификата на престъплението “изпиране на пари” и особено неговият международен характер налагат да се вземат адекватни мерки за подобряване на противодействието на това престъпление. Според нас, някои перспективи за такива мерки са:

- По наше мнение е необходимо да бъдат предприети законодателни инициативи в посока криминализиране изпирането на пари като самостоятелно престъпление;

- Необходимо е наличие на специализирани органи с широки правомощия при проследяване на финансовите потоци;
- Създаването на ДАНС и включването на АФР в състава на тази агенция налага в спешен порядък да се преразгледа Инструкция Из-1007/2006 за взаимодействие между МВР, Прокуратурата и АФР;
- За бъдещата организация на работа по прането на пари в ГДБОП от ключово значение е детайлното разграничаване на функционалната компетентност на ДАНС и НСП, респективно ГДБОП по повод проверките на информацията, постъпващи от АФР. Преди това обаче е необходимо категорично да се изясни съответните служби в МВР ще продължат ли дейността си по противодействие на изпирането на пари и в какви рамки. В какви случаи и по какъв начин ще се осъществява евентуалното взаимодействие с Дирекция “Финансово разузнаване” към ДАНС?
- Отработването на нарастващия обем сигнали, постъпващи от ДФР, изисква увеличаване на числения състав на специализирания сектор в ГДБОП и на специализираните служители в СБОП. Друго възможно решение е осъществяване на вътрешно преразпределение на компетенциите по проверка на сигналите между ГДБОП и ГДППООРП – икономическа полиция. Съществува и трета възможност - прокуратурата да възлага на НАП извършване на данъчни проверки по сигналите, като при наличие на данни за извършено престъпление данъчните органи са длъжни, по силата на ДОПК и НПК, да уведомява прокуратурата. Считам, че при маловажните сигнали за пране на пари е за предпочитане да се търси административно – наказателна отговорност от нарушителите и събиране на данъчните задължения и наложените глоби. Капацитетът на ГДБОП и СБОП би следвало да се използва преди всичко за разкриване изпирането на пари, като съществен аспект от престъпната дейност на ОПГ;
- На следващо място трябва да се търси решение на проблема, свързан с бързината и всеобхватността на проверките по сигналите постъпили от АФР. По правило проверките продължават твърде дълго. Причината за това състояние, както вече отбелязах, е продължителното време за получаване на отговори от НАП, банковите институции и централния депозитар. Считаме, че е възможно ДФР - ДАНС,

съгласувано с партниращите институции, да постигне общо съгласие за нормативно определяне на разумен срок за отговор. Инициативата за провеждане на консултации и изготвяне на инициативно предложение би следвало да изхожда от ДАНС.

- Би следвало да бъдат предприети законодателни промени с цел премахването на множеството рестрикции в националното ни законодателство императивно изискващи съдебно решение за достъп до банкова и данъчна информация, както и такава свързана с покупко-продажба на акции.

Тема 4: Началният практически опит в разследването на изпирането на пари

Румен Киров, Национална следствена служба

Добре известно от теорията на правото е, че нормите се приемат след фактическото възникване на обществените отношения. Чрез законовия текст на чл. 253 от НК се защитават обществени отношения, възникнали след 1989 г. у нас в областта на стопанския живот в неговото най-широко разбиране, цели се да не се допусне вливането на нелегални пари в гражданския оборот. Т.е. защитават се основите на финансовата система, като подсистема на една пазарна икономика. Доколкото в правно исторически план наказателната разпоредба е нова, възникват сложности при тълкуването и прилагането и от практиците у нас, особено на ниво досъдебна фаза, където вече има натрупан първоначален опит. Акцентирам на подготвителната фаза защото съдебната практика е незначителна и изучаването и на този етап не би могло да доведе до стойностни изводи. В същото време икономиката ни е отворена, такава е обществото ни, така че макар и без аналогии не е нужно да си пророк, за да предвидиш, че пътят, изминат от другите юриспруденции при прилагането на наказателно правната защита срещу изпирането на пари, би трябвало да бъде изминат и от нас. Не може да не се отбележи, че в чисто икономически план, на пръв поглед изпирането на пари има и някои полезни страни, и то дотолкова, доколкото в правовото общество полезност би могла да има сивата икономика – създават се работни места, начисляват се

данъци и др. подобни. Разбирането ми, като пеналист, е, че сивата икономика е житейска даденост, но неприемлива и в края на краищата вредно проявление, рушащо доверието на гражданите, създаващо несправедливи предимства за престъпници, както по отношение на обикновените граждани, така и към законопослушните предприемачи. Като пример бих посочил, че преди знаменития разстрел в деня на св. Валентин в един чикагски гараж на конкуренти в незаконния тогава бизнес с алкохол знаменитият гангстер Ал Капоне е бил доста популярен и сред най-бедните защото е организиран безплатни кухни за тях в разгара на кризата. Последователите му днес примерно си купуват футболни отбори, които ако вървят добре, създават своеобразен запалнянковски щит от закона, а отсъствието на наказание им изгражда ореол на успешност и те стават едва ли не пример, достоен за подражание.

Макар и да съм практик, първото ниво на трудности, с които се сблъсквам при разследването на престъплението по чл. 253 от НК, популярно като «пане на пари», е чисто теоретично свързано директно с обекта на посегателство. По същество това са обществените отношения, относими към финансовата система на държавата. Не бих могъл да кажа дали съществува легална дефиниция на «финансова система на страната» но без съмнение част от нея е банковата система, при това най-важната ѝ част. Тук възниква въпрос и по конкретно дали и доколко пределите на действие на НК биха се разпрострели върху иначе криминални трансакции, осъществени между банки на чужда територия, не на последно място имайки предвид че по отношение на чл. 253 от НК следователите имат компетенции зад границите на страната, а финансовата ни система би трябвало да е съвкупност от институции, съвпадащи с националната територия. Дал съм си отговор, че разпоредбите на чл. 4 и 5 от НК позволяват наши компетенции дори когато няма участие на българска банка или на такава с българско участие при операциите с пари. Споменавам банковата система не защото съм против банките, а защото наблюденията ми са, че те биват ползвани като посредници, макар и несъзнателни при изпиранията на по-значимите суми.

От по различно естество са теоретичните трудности, свързани с конкуренцията между текстовете на чл. 215 от НК /вещно укривателство/ и на чл. 253 от НК /пране на пари/. Разбира се, чл. 215 говори за действия свързани с отчуждаване само и е с различен обект на посегателство, но все пак аз не бих пренебрегнал този въпрос, ако възникне при разследване на конкретен случай, което ми се струва е неминуемо. Най-сериозните, по скоро теоретични трудности, според мен, са свързани с пределите на доказване на т. нар. предикатно престъпление, какво е съотношението между него и самото «изпиране», докъде подлежи на доказване връзката между субектите, трябва ли да има препокриване между предметите и т. н. Когато за първи път се сблъсках с материята, първоначално на чисто теоретична плоскост, а по-късно на няколко пъти и в практически план, се ръководех от разпоредбата на чл. 9 от НК — т.е., че онова, което е написано там, като определение трябва да намери своето покритие в особената част на кодекса, и да бъде доказано по реда на НПК, съгласно обичайните стандарти. Това ще рече, че предикатното престъпление представляваше най трудната част за доказване — там като че ли най вече отиваха процесуалните ми усилия, там срещях трудности, опитвайки се да достигна онези стандарти, които мислех, че са достатъчни за постигане на справедлива и законосъобразна присъда. Не бих могъл да се похваля с успех, тъй като «най доброто» ми дело е все още за пета година на първа инстанция в съда. Сега с пет години по зрял си мисля, че едва ли законодателят, създавайки отделен текст, е имал предвид невъзможни за изпълнение изисквания към разследващите, като пълно припокриване на предмета на предикатното престъпление с онзи по изпирането. Предполагам, че ще дойде времето, когато ВС ще зададе стандартите, което по обективни причини сега не може да бъде сторено, защото обобщаване на практиката предполага наличието на такава. Струва ми се, че трябва да се наложи разбирането за предели на доказване, от страна на прокуратурата на законните доходи на субекта, а останалите да се презюмират като незаконни — дали това обръща бремето на доказване е доста противоречиво, поне за мен. Изучаването на практиката на чуждите юрисдикции с опит в материята, с традиции в пазарното стопанство и в данъчната политика е много важно. Любопитно е, че преди началото на процеса срещу Ал Капоне ВС на САЩ се е

произнесъл, че като «укрити, недекларирани и подлежащи на облагане доходи» са и онези, придобити чрез незаконна дейност — включително сутеньорство, търговия с алкохол и др., което е дало възможност Капоне да бъде осъден в крайна сметка не за някое от стотиците приписвани му убийства или за търговия с алкохол по време на сухия режим, а за укрити подобни доходи.

Разследването, което по същество е процес на събиране и оценка на доказателства по процедура се сблъсква с трудности, както от процесуално естество, така и от, бих го нарекъл, техническо естество. Към последните отнасям най-вече обстоятелствата, свързани с дейността на законно регистрирани стопански субекти, ползвани като оръдия на изпирането. Тук се обособяват два отчетливо обособени типажа на стопански субекти — едните изцяло «кухи» икономически, ползвани само да улесняват и прикриват престъпната дейност по изпирането и другите, които съчетават назакона със законна дейност. Разследването на дейността на последните е особено трудна и много по-деликатна, най-вече с оглед поговорката «Да не изгаряме юргана заради бълхата». Когато се разследва дейността на стопански субекти неминуемо трябва да бъде преодолявана банкова и данъчна тайна, което е сам по себе си трудоемък процес, свързан с движение на делото до прокуратурата и съда. Ще кажа, че процесуалната среда не благоприятства разследването въобще и конкретно на престъпления по изпирането на пари, особено когато към наказателна отговорност са привлечени няколко лица и са им наложени ограничения. Това е така, защото прокурорските постановления се атакуват неперкъснато, което предполага постоянно движение на делото между инстанциите. Всеки, който е в «кухнята» на досъдебната фаза, се е сблъсквал с тези трудности, които неминуемо влияят много зле на качеството на разследване. Това движение превръща преимуществено тайната досъдебна фаза в абсолютно явна за много широк кръг лица; превръща я в състезателна на един твърде ранен етап. Практиката ми сочи, че когато говорим за по-значими суми, в престъплението «изпиране на пари» обикновено участват «бели якички», консултирани от щабове, юристи и икономисти, ползващи всички процесуални врати, за да се компрометира разследването, превръщат го в своеобразен театър с фарсов край. Процесуалната

среда е такава, каквато е, и разследващите органи са длъжни да «плуват» в нея, което предполага умения и трудолюбие. Задължителни са опит и добри познания — естествено, на първо място в криминалистиката и наказателното право, но в икономиката, финансите, банковото, данъчното и митническото дело също. Това е така, защото материята е разнородна и обемна. Доброто взаимодействие между службите на МВР, прокурора и разследващите е абсолютно задължително, макар и недостатъчно условие за успешното разследване на изпирането на пари — това е въобще изискване към разследването на всяко престъпление, но имайки предвид характера на изпирането ще добавя, че тук изискванията са още по-строги. Много често, когато разследваният период е продължителен, се налага да се приобщава документация, която понякога само с количествата си е препъни-камък. Много точна трябва да е преценката какво ще се изземва, чете и анализира. Подхода, при който се изземва всичко, е традиционен, но не рядко контрапродуктивен, защото е предпоставка за синдрома, който аз наричам «даване в документация». Тук имам предвид, че при едно ограничено времево разследване сте в състояние да прочетете и анализирате само определено съдържание материал. Съчетано с постоянното «пътуване» на делото между институциите и инстанциите това не е за пренебрегване. Много съществено е, че прането на пари често е с трансграничен характер, а наличието на такъв елемент винаги доусложнява процеса на разследване, защото ангажирането на чужда юрисдикция, макар и регламентирано, е винаги проблемно. С риск да бъда неточен ще кажа, че немскоговорящите юрисдикции, като че ли са най-добросъвестни и педантични. Обстоятелството, че страната ни вече е член на ЕС благоприятства международното сътрудничество в този географски регион, дава допълнителни възможности за плодотворно сътрудничество с колеги от други страни, но без съмнение наличието на чуждестранен елемент винаги усложнява разследването. Положението ще се влоши, ако на страната бъде наложена предпазна клауза в областта на правосъдието и вътрешния ред, каквито деяния като че ли съществуват. Ползването на Евроджъст, Европол и преките контакти благоприятстват разследването, възможността да се разпитва чрез видеоконференция трябва да навлезе в практиката, защото съм убеден, че непосредственото разпитване на лице от

водещия разследването, макар и опосредено чрез технологията на видеоконференцията, е много по-добро решение от разпита по делегация. Допълнителна трудност е и обстоятелството, че документацията на чужд език трябва да бъде преведена от добри преводачи, знанието на езици от разследващия е винаги от полза.

«Не ме е страх от лоши закони, ако ги прилагат добри съдии» - доколкото знам, тези думи са на Анатол Франс, но дори да съм неточен в цитата, са от моя гледна точка абсолютно верни. Емания на наказателната политика на държавата е осъждането на виновните чрез справедлив и честен процес. Този процес, минавайки през досъдебната фаза, приключва с влязла в сила присъда. Не може да има борба с престъпност, ако виновните не бъдат осъждани и наказвани в съответствие със закона, чрез присъда, без това цялото упражнение е безмислица. Поради това мисля, че съдът е инструмент на държавата в борбата ѝ с престъпността, осмислящ дейността на всички други ангажирани в процеса. И без да влизам в полемика с колеги за себе си, съм решил, че въпросът е реторичен, не мога да приема «съзерцателно» отношение и знам, че без наличие на воля да се реши даден наказателно-правен въпрос, да се прецени и отсъди от онези, на които държавата плаща точно за това, не може да приключи успешно и най-добросъвестно проведеното разследване. Говоря за воля, защото често пъти делата, свързани с изпирането на пари, а и не само те, са обемни, сложни, бих казал неприятни, и желанието да «разкараш делото» или да го протакаш е силно особено когато имаш такава възможност — в този смисъл добросъвестното отношение към работата е задължителната предпоставка, без която не може да приключи успешно разследването — под «успешно приключване» разбирам осъждането на виновните, когато компетентният орган отсъди.

Практиката ми от последните десет години показва, че по нито едно от повдигнатите от мен обвинения няма признал се за виновен, почти винаги не се дават обяснения, а в редките случаи на такива те са неверни или без значение. Често «интересните» свидетели се отказват да свидетелстват. Това е тяхно

законово право, с което, поне аз мисля, се злоупотребява. Очевидно тук има върху какво да се помисли, но на някакво друго ниво — засега и при събрани доказателства по по-трудните дела няма стимул за сътрудничене на правосъдието от страна на закононарушителите или свързаните с тях.

Често пъти «перачите» разполагат със «свободни ресурси», чрез които могат да окажат влияние върху процеса на разследване, а защо не и на целия процес — при това със средства извън нивата на правото. Естествено е, че нечестен разследващ не може да проведе честно разследване — тук размерът на възнаграждението, плащано от държавата, отстъпва пред етиката, възпитанието и морала или както казват древните: «Нравите са по-важни от законите» - мисъл, с която съм солидарен.

Тема 5: Дейността на прокуратурата по противодействие на изпирането на пари

Ваня Несторова, Прокуратура на Република България

Ролята на прокуратурата по противодействието на изпирането на пари следва да бъде разглеждана в контекста на законовите ѝ функции — да ръководи разследването като наблюдаващ прокурор, като образува досъдебното производство при наличието на достатъчно данни за извършено престъпление от общ характер, да повдига и поддържа обвинението за престъпления от общ характер при събраните достатъчно доказателства за това. Бих искала да разгледам тази роля с оглед законовата рамка, относима към противодействието на изпирането на пари, организацията на прокуратурата за разследване на това престъпление и взаимодействието ѝ с институциите, участващи в процеса на това противодействие, постигнатите резултати и съществуващите проблеми.

Без да се спирам в подробности относно законова рамка искам да посоча, че престъплението „изпиране на пари” е уредено законодателно в НК през 1997 г. Към

момента на приемането му текстът покрива само част от изискванията на Конвенцията относно изпиране, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпление, ратифицирана от Република България и обнародвана в ДВ през 1994 г. /бр. 43/. Последващите промени през 1998 г. и 2000 г. допълват приложното поле на този текст, но основните допълнения и изменения бяха направени през 2004 г. С тях преди всичко се разшири обемът на действията, чрез които може да бъде „изпрано” имущество, придобито от престъпление, както и беше криминализирано приготвянето, сдружаването или подбуждателството към изпиране на пари. С последното допълнение на разпоредбата през 2006 г. беше прието, че произходът на мръсните пари може да бъде и в резултат на извършено общественоопасно деяние.

Освен горното, с приемането на Закона за кредитните институции /в сила от 01.01.2007 г./ беше предвидена възможност за предоставяне на банкова информация по искане на Главния прокурор на Република България или оправомощен от него заместник. При наличие на данни за организирана престъпна дейност или за изпиране на пари същите могат да поискат от банките да предоставят сведенията относно фактите и обстоятелствата, засягащи наличностите и операциите по сметките и влоговете на клиентите на банката, които са банкова тайна. Подобна възможност за получаване на данни, представляващи данъчна и осигурителна информация въз основа на писмено искане е предоставена на главния прокурор и по силата на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс.

Беше приет и Законът за признаване, изпълнение и постановяване на актове за обезпечаване на имущество или доказателства, в сила също от 01.01.2007 г., който даде възможност за изпълнение на актове на български орган за обезпечаване на имущество или доказателства, които подлежат на изпълнение в друга държава – членка на Европейския съюз.

До 2006 г. разследването по случаите на изпиране на пари беше възложено на следствието. С новия НПК разследването се извършва от дознатели от структурите

на МВР, а с последното изменение на процесуалния закон се създаде задължението наблюдаващият прокурор да извършва разследването по материали от ДАНС, който може да възложи същото или извършването на отделни следствени действия и на следовател.

В прокуратурата информацията за случаи на изпиране на пари се получава от различни източници. Основните данни се получават от полицията, от Агенцията за финансово разузнаване, от водени в прокуратурата преписки и дела за други престъпления, както и от други институции /данъчни, митнически служби/, по информация от медиите и рядко – по сигнали на граждани. Без да навлизам в подробности следва да посоча, че получаваните данни и образуваните въз основа на тях преписки и досъдебни производства бележат непрекъснат ръст по отношение на техния брой.

Организацията на работа на прокуратурата за този 10-годишен период по отношение на случаите на изпиране на пари също претърпя развитие. През 2006 г. във Върховната касационна прокуратура беше създаден отдел „Противодействие на организираната престъпност и корупцията“, в който беше обособен самостоятелен сектор „Противодействие на изпирането на пари“. След формирането на отдела и сектора такива звена бяха създадени във всяка една апелативна и окръжна прокуратура в страната. Създаването на посочения сектор във ВКП имаше за цел да обхване всички преписки и досъдебни производства в страната, включително и тези дела, които са спрени или прекратени, като създаде и необходимата информационна база за това, да създаде организация на взаимодействието между съответните институции за противодействие на изпирането на пари, да създаде и въведе уеднаквен механизъм за действие по получаваните в прокуратурата сигнали за изпиране на пари, да съдейства за създаване на възможност за обучение и непрекъснатата специализация на определените прокурори по такива случаи.

Като резултат от изпълнението на посочените цели следва да бъде посочено, че обособяването на звена във всички прокуратури за работа по случаи на изпиране на

пари, акцентирайки върху тежестта и значението на посоченото престъпление, доведе до концентрирането на всички преписки и досъдебни производства в страната основно в тези звена, а взимането им на специален надзор от ВКП позволява да бъде осъществяван непрекъснат контрол относно срочността и пълнотата на проверките и разследванията по тях, да бъде оказвана методическа помощ по тях, както и възможността да бъде обменян опит по различните случаи от специализираните прокурори в страната.

Пак през 2006 г. от главния прокурор на Република България, министъра на вътрешните работи и министъра на финансите беше подписана Инstrukция за взаимодействие между Прокуратурата на Република България, Агенцията за финансово разузнаване към министъра на финансите и Министерството на вътрешните работи по отношение на работата по получаваните в АФР доклади на задължените по ЗМИП лица. Създадената с тази инструкция организация доведе до скъсяване на пътя на подаваната от Агенцията за финансово разузнаване информация до компетентната прокуратура, намаляване на времето за извършване на проверка по тази информация, както и на възможността ВКП да контролира работата както на извършващата проверката служба на МВР, така и на компетентната прокуратура.

В работата си по преписките и делата, свързани с изпиране на пари, прокуратурата задълбочи възможностите за ползване на необходимата експертна помощ от представители на НАП, Агенция „Митници“, БНБ, както и на съдействие от КУИППД въз основа на сключените споразумения и инструкции за взаимодействие между главния прокурор на Република България и ръководителите на тези институции.

Към настоящия момент предстои да бъде регулирано взаимодействието на прокуратурата на Република България с ДАНС, доколкото със закона за създаването ѝ беше предвидена възможност за работа на агенцията по случаи на изпиране на пари, свързани с националната сигурност, както и поради

структурирането на Агенцията за финансово разузнаване като дирекция в тази институция. В тази връзка ще бъдат конкретизирани и изискванията за вида на получаваната в специализираните звена на прокуратурата информация, събрана и предоставена по Закона за мерките срещу изпирането на пари.

В случаи от фактическа и правна сложност се засилва тенденцията за работа в екип с постоянно обсъждане на постъпилата и постъпващата информация между наблюдаващите прокурори от компетентната прокуратура и разследващите органи или със служителите на полицията, както и със сектора във ВКП, а при необходимост с включване в екипите на представители на данъчните, митнически институции и БНБ. Нещо повече – в процеса на разследване по досъдебните производства се задълбочи международното сътрудничество със съответните представители на другите страни – членки на Европейския съюз и на САЩ с оглед получаване на необходима за разследването информация. По-често се използват възможностите на Европол, Интерпол и Евроджъст.

В последните няколко години бяха организирани редица семинари с лектори от Германия, Испания, Холандия, Австрия, САЩ за предаване опыта на тези държави в областта на изпирането на пари, трудностите при разследванията и възможностите за тяхното преодоляване.

Подобряващите се законодателство, организация на работа на прокуратурата и взаимодействието между прокурорите и представителите на посочените вече институции доведоха и до съответните резултати – увеличаване на броя на водените досъдебни производства за изпиране на пари, на броя внесени обвинителни актове, както и постановяването след 2006 г. на осъдителни присъди за изпиране на пари. Позволявам си да поднеса малко статистика в тази насока:

През 2005 г. в страната са били налице 58 досъдебни производства, от които 18 новообразувани, през 2006 г. – 62, от които 42 новообразувани, към края на 2007 г.

в прокуратурите в страната са били налични 60 досъдебни производства за изпиране на пари, от тях 50 новообразувани.

От 2002 г. до м. март 2006 г. са внесени 9 обвинителни акта за изпиране на пари, след м. март до края на 2006 г. са внесени 8 обвинителни акта, през 2007 г. са внесени 10 обвинителни акта.

От 2006 г. до настоящия момент са произнесени 14 осъдителни присъди, 12 от тях са влезли в сила, както и 5 оправдателни присъди, 3 от които са в сила. Всички осъдителни присъди са по дела, внесени в съда след м. март 2006 г. 4 от тези присъди са постановени от окръжния съд в гр. Варна, 3 – от ОС в гр. Сливен, 2 – от ОС в гр. Стара Загора и по една в окръжните съдилища на гр. София, Русе, Бургас, Кърджали и Пазарджик.

Отчитайки посочените резултати не следва да бъде пропуснато обстоятелството за отправяните към прокуратурата критики, че делата, по които са постановени посочените осъдителни присъди не са за особено големи суми или не са срещу известни лица от криминалния контингент. Считам обаче, че същите са особено полезни по следните причини:

- тези присъди са постановени при липсата на каквато и да е съдебна практика до този момент;
- постановени са присъди както по отношение на лица, които са извършители и на предикатното престъпление, така и на лица, които нямат участие в него;
- измежду посочените е постановена присъда, в която извършителят на деянието е предполагал, че имуществото, с което е извършвал финансови операции, е придобито от престъпление, извършено от друго лице;
- постановени са присъди, в които имуществото, предмет на изпирането на пари, е по-голямо от това по предикатното

престъпление, т.е. преодоляно е срещаното понякога мнение, че тези имущества трябва да си съответстват по размер;

- постановени са присъди по дела за изпиране на пари, в които вече е било налице предходно осъждане на дееца за престъплението, от което са придобити средствата или предходното престъпление е разследвано съвместно с престъплението „изпиране на пари”, както и по дела, в които е постановена осъдителна присъда въз основа на събрани в хода на разследването доказателства за съществуването на посоченото предикатно престъпление.

Последният факт следва да бъде отчетен като значителен успех, доколкото потвърждава схващането на работещите с тази материя прокурори за възможното разследване на изпиране на пари без задължителното разследване на предикатното престъпление с цел постановяване на съответна осъдителна присъда. Според Конвенцията относно изпиране, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпление необходимите познаване, намерение или цел като елементи по отношение на тези престъпления могат да бъдат изведени от обективни, фактически обстоятелства.

- с посочените присъди се уеднаквява механизмът за действие при разследванията, свързани с изпиране на пари, което допринася за по-добрата подготовка при работа по такива дела; създава се необходимата организация за работа и екипност при обсъждане на съответния случай, което ще бъде особено полезно при последващите и по-сложни от фактическа и правна страна случаи на разследване на такива престъпления;
- сумите, иззети по посочените присъди, са около 500 000 евро, 500 000 лева и 35 000 щатски долари.

При посочени вече успехи следва задължително да се отбележат и някои трудности, констатирани от прокурорите при водените разследвания, без да съм изчерпателна в тяхното изброяване:

- Престъплението „изпиране на пари” не е ограничено от гледна точка на размера на имуществото, придобито от престъпление или друго общественоопасно деяние. Но докато посочените по-горе случаи са свързани основно с единични действия с престъпно придобитото имущество /например придобиване, държане, отчуждаване, преобразуване на такова имущество/ или са свързани с поредица от еднотипни действия /например осъществяване на финансови трансфери/, мащабното „изпиране на пари” от организирани престъпни групи предполага създаване на съответна организация с разпределение на задачите, създаване на сложна схема на действия чрез използване на различни дружества, които могат да бъдат фиктивни или осъществяващи реална търговска дейност, чрез сключване на привидно действителни договори или чрез използване на други легални форми на търговско взаимодействие, чрез завъртане на парите през различни офшорни дружества, където финансовите регламенти не са строги или чрез използване на електронно банкиране, при което парите могат да бъдат преместени навсякъде твърде бързо и лесно и т. н. Разширява се не само кръгът на престъпленията, от които се генерират мръсни пари /като компютърните престъпления, финансовите престъпления, измамите по интернет/, но и начините на легализиране на мръсните пари. “Машабните перачи” разполагат с достатъчен арсенал от подготвени специалисти във всяка една интересуваща ги област – юристи, счетоводители, банкери, компютърни специалисти. Разследванията по посочените сложни схеми на предварително добре обмислените действия, изисква голям ресурс от прокурори, разследващи органи, полицейски служители и експерти, които да бъдат финансово и технически обезпечени, както и по-дълга времева рамка за проследяване на

движението на парите и предприетите действия за тяхното легализиране;

- Често престъпно придобитите пари се трансформират като имущество на регистрирани за целта дружества. Към настоящия момент прокуратурата нередко среща трудности при възбраняването на имуществото на такова дружество или запориране на банковите му сметки, което се отказва от съда на основание, че същите са собственост на юридическо лице, а не на извършителя на деянието;
- Продължително дълго във времето протичат разследванията по дела, по които е необходимо събиране на доказателства чрез международна правна помощ. Изпълнението на отправените в тази насока молби за правна помощ до други държави често трае месеци дори и повече;
- Налични са трудностите, породени от все още съществуващите разбирания за задължителното разследване и доказване на конкретното предикатно престъпление във всеки случай на разследване на изпирането на пари, което разбиране се пренася и като изискване относно формулировката на обвинението и изписването на обвинителния акт;
- Трудности при доказването се срещат и при невъзможност за ползване на информацията, получена чрез специални разузнавателни средства, относима към разследваното изпиране на пари, когато тя е била придобита преди образуването на досъдебното производство.

В заключение бих искала да кажа, че посочените и всички други проблеми не биха могли да бъдат разрешени тук и веднага от присъстващите представители на различните институции и органи. Важното според мен е противодействието на изпирането на пари да бъде приоритет на всички отговорни за това институции, за което противодействие прокуратурата вече е направила своята заявка.

Панел 2

Тема 1: Опитът по установяване и отнемане на облаги от престъпления

Георги Илиев, Комисия за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност

В контекста на разглежданата тема ще се спра на ролята и функциите на органите за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност за предотвратяване и ограничаване на възможностите за извличане на облаги от престъпна дейност. В частност престъпна дейност, изразяваща се в извършено престъпление по чл. 253 от НК /изпиране на пари/ и чл. 253а от НК /приготовление за изпиране на пари и сдружаване с такава цел/.

Без да се спирам на характеристиките на престъплението изпиране на пари, ще посоча връзката му с дейността по установяване, обезпечаване и отнемане на имущество, придобито от този вид престъпна дейност.

Веднага, обаче искам да уточня, че за органите за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност не съществува задължение да изследват от кое конкретно престъпление е придобито имуществото, което ще бъде предмет на отнемане, стига да са налице достатъчно доказателства за липса на законен източник на средствата.

А в много случаи е и невъзможно да се прецени, от кое престъпление е придобито имуществото, респективно каква част от имуществото в резултат на кое престъпление е придобито.

Идеята на ЗОПДИППД е в това, че ако за лицето /независимо за какво престъпление е осъдено или му е повдигнато обвинение/ се установи, че притежава имущество и не може да се докаже законния източник за придобиването му, е налице основателно предположение, че придобитото е свързано с престъпна дейност. Тук става въпрос за

престъпна дейност изобщо, а не за това, че имуществото е придобито в резултат на престъплението, за което е осъдено лицето, съответно за извършването на което му е повдигнато обвинение.

Разбира се, органите за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност, ще бъдат улеснени при доказване на предявения иск пред съда за обезпечение и отнемане на имущество, ако в наказателното дело се съдържат доказателства за това, че установеното имущество е придобито в резултат на конкретното престъпление за извършването на което на лицето му е повдигнато обвинение или има влязъл в сила съдебен акт.

В ал.6 на чл. 253 от НК е предвидено, че предметът на престъплението или имуществото, в което е трансформиран се отнема в полза на държавата, а ако липсва или е отчужден, се присъжда неговата равностойност.

Тази норма от Наказателния кодекс не изключва паралелното приложение на ЗОПДИППД, тъй като последният предвижда отнемане на имущество извън предмета на престъплението по чл. 253 от НК.

И това е така, тъй като предмета на престъплението по чл. 253 от НК, който подлежи на отнемане по реда на НК в повечето случаи може представлява незначителна част от цялото имущество на осъденото лице, придобито в резултат на престъпната му дейност.

Останалото имущество, за което макар и да липсват доказателства за законния му произход, не може да бъде отнето по реда на НК, тъй като не е включено в предмета на престъплението.

За същото имущество е предвиден друг правен способ за отнемане в полза на държавата, а именно по реда на ЗОПДИППД.

Успоредното прилагане на режима на отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност по реда и на двата закона се извежда от разпоредбите на чл. 3, ал.1 и чл. 4 ал.1 от ЗОПДИППД.

Именно от тези норми проличава презумпцията на закона, че независимо за какво престъпление е осъдено лицето, ако то не може да посочи законен източник на средства, е налице основателно предположение, че имуществото е придобито от престъпна дейност, без значение каква и без значение разкрита и наказана ли е същата или не.

В подкрепа на извода за паралелното приложение на двата режима на отнемане в полза на държавата на имущество е и разпоредбата на чл. 1, ал.2 от ЗОПДИППД, съгласно която на отнемане подлежи имущество, придобито не само пряко, но и косвено от престъпна дейност, което не е възстановено на пострадалия или не е отнето в полза на държавата, или конфискувано по други закони.

Освен това приложното поле на ЗОПДИППД е по-широко. То включва имущество, което е придобито в режим на съпругеска имуществена общност, както и имущество, придобито от ненавършилите пълнолетие деца и юридическите лица, контролирани от проверяваното лице.

Следователно двата режима на отнемане не си противоречат. Нещо повече, те взаимно се допълват и допринасят за по-ефективното ограничаване и предотвратяване на извличането на облаги от престъпна дейност и укриването на имущество, придобито в резултат на престъпления.

За да се образува производство за установяване на имущество, придобито от осъществена престъпна дейност по чл. 253 и чл. 253а от НК, преди всичко е необходимо КУИППД и нейните органи да бъдат сезирани с уведомление от органите на досъдебно производство или от съда, т. е. КУИППД не може да се самосезира.

След получаване на уведомлението се извършва проверка на имуществото на лицето, неговите роднини по права линия, а по преценка и на роднините по съребрена линия и сватовство до втора степен включително.

Освен това на проверка подлежи и имуществото, което е включено в това на юридическото лице, контролирано от проверяваното лице – самостоятелно или съвместно с други физически или юридически лица. Срокът на проверката е десет месечен, като по изключение Комисията има право еднократно да удължи този срок с три месеца.

Началото на производството по установяване на имущество, придобито от престъпна дейност се поставя с акт на Комисията – решение.

Законовите предпоставки за вземане на решението са:

- започнало наказателно преследване по изрично изброените в чл. 3, ал. 1 от ЗОПДИППД текстове от НК, където са включени и изпирането на пари, и приготвянето за изпиране на пари и сдружаване с такава цел;
- придобито имущество на значителна стойност, т.е. над 60 000 лв.

Тук следва да се отбележи, че когато в самото уведомление на органите на досъдебно производство се съдържат данни за имуществото на лицето, събрани в хода на наказателното производство, се наблюдава целенасоченост на действията на органите за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност, което води до по-бързото налагане на обезпечителни мерки.

Следващото производство по ЗОПДИППД е производството по обезпечаване на имущество, придобито от престъпна дейност.

И това производство започва с решение на Комисията, което се предхожда от анализ и съпоставка на доходите на лицето и разходите за придобиване на имуществото.

Основната цел на това производство е предотвратяване на възможността на лицето да се разпорежда с имуществото и ограничаване извличането на по-нататъшни облаги от престъпната дейност.

Едва при допускане на обезпечението на имуществото за първи път лицето разбира, че е проверявано. До този момент същото не би следвало да има тази информация, макар че в практиката са констатирани случаи, в които лицето е информирано и в резултат на което е извършено разпореждане с имуществото му, непосредствено преди налагане на обезпечителните мерки.

Производството по отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност заема централно място в дейността на органите за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност. Тук се разгръща в пълен обем състезателното начало, което е основен принцип на гражданското процесуално право.

За провеждане на това производство е задължително срещу лицето да има влязла в сила присъда за извършеното престъпление по чл. 253 или чл. 253а от НК, както и наличието на останалите материално-правни и процесуално-правни предпоставки, а именно:

- придобито имущество на значителна стойност;
- наличие на основателно предположение, че придобитото е свързано с престъпната дейност на лицето, доколкото не е установен законен източник;

Процедурата по отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност е регламентирано в глава 4, раздел 2, чл. 27 – 31 от ЗОПДИПД. Изключителна е функцията в това производство на КУИППД.

На основание чл. 15, ал. 3 производството по отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност, се образува с решение на Комисията. Същото не подлежи на връчване и е необжалваемо. На Комисията е делегирано правото да внася мотивирано искане за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност.

Мотивираното искане има действие на искова молба и следва да отговаря на всички изисквания визирани в разпоредбата на чл. 127 от ГПК.

В това производство като първа инстанция по предявения иск е компетентен окръжният съд, като делото се разглежда от един съдия, а в производството задължително участва прокурор. Решението на съда подлежи на въззивно и касационно обжалване.

Производството по предявените искове се води по общия ред. Това от своя страна води до несвоевременното приключване на делата.

Практиката показва, че по тези дела се провеждат многобройни съдебни заседания, събира се обилен доказателствен материал, поради което делата се отличават с фактическа и правна сложност.

ЗМИП предвижда сериозно засилване на държавния контрол върху прехвърлянето, преобразуването, укриването и въобще върху всички правни и фактически действия, имащи за предмет имущества, които са придобити пряко или косвено от престъпна дейност и които целят прикриването на произхода и действителните права върху това имущество. ЗМИП бих казал е в синхрон и взаимовръзка с действащия Закон за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност. Съгласно чл. 18 от него на органите на КУИППД е възложена работата по установяване на придобитите по престъпен начин облаги и искането на тяхното отнемане от съда в полза на държавата, дори ако междуременно тези облаги са били

предмет на сделки, целящи тяхното легализиране, респективно изпиране, ако се касае за парични средства. Именно при проверката на такива сделки се получава допирна точка в целите и задачите на органите по двата закона. Сходната дейност на органите по ЗМИП в лицето на дирекция "Финансово разузнаване" на Държавна агенция "Национална сигурност" и КУИППД предполага в бъдеще възникването на тясно сътрудничество между тях. Би следвало да се помисли за правната регламентация на това сътрудничество, възможностите за обмен на информация или за извършване на съвместни действия по конкретни случаи, проверявани от двете ведомства. Необходимо е, също така, въвеждането на разпоредба, която задължава двете ведомства да се информират взаимно за случаите и лицата, които са обект на проверка, както по линия на изпиране на пари така и в производствата за установяване, обезпечаване и отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност. Инструкцията за взаимодействие между КУИППД, МВР, Министерство на финансите, прокуратурата и следствието, подписана на 25.09.2006 г., също се нуждае от допълнение и изменение най-малко поради факта, че вече съществува ДАНС. За целта е належащо създаването на работни групи, които да подготвят нормативната база за взаимодействие. Без съмнение, това би довело до по-висока ефективност и по-голяма бързина в работата на тези държавни органи.

В заключение, за периода 2006 – 2008 г. данните за образуваните производства за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност, внесените мотивирани искания за налагане на обезпечителни мерки и внесените мотивирани искания за отнемане на имущество, са както следва:

- За 2006 г. са образувани 100 производства за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност, на основание чл. 13 ал. 1 т. 1 от ЗОПДИППД, от които производствата образувани срещу лица извършили престъпление по чл. 253 от НК пране на пари – 3 броя, съставляващо 3% от общия брой;
- За 2007 г. са образувани 109 производства за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност, на основание чл. 13 ал. 1 т. 1 от ЗОПДИППД,

от които производствата, образувани срещу лица, извършили престъпление по чл. 253 от НК /пране на пари/ – 6 броя, съставляващо 6% от общия брой;

- За периода от 01.01.2008 г. до настоящия момент няма образувани производства за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност, срещу лица, извършили престъпление по чл. 253 от НК.

Ще се спра и на производството по обезпечаване на имущество, придобито от престъпна дейност.

За 2007 г. са наложени по искане на КУИППД обезпечителни мерки в седем случая по чл. 253 и чл. 253а от НК. Общата стойност на обезпеченото имущество е 21 730 766 лв.

За 2008 г. са наложени обезпечителни мерки в три случая по чл. 253 и чл. 253а от НК. Общата стойност на обезпеченото имущество е 3 540 246 лв.

Или общо за периода 2007 – 2008 г. по искане на КУИППД са наложени обезпечителни мерки върху имущество, придобито от престъпна дейност, в които наказателното преследване е по чл. 253 и 253а от НК. Общата стойност на обезпеченото имущество е 25 271 012 лв.

Що се отнася до производството по отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност, през 2007 г. са внесени две мотивирани искания за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност по чл. 253 от НК.

С решение на КУИППД от 04.07. 2007 г. е внесено мотивирано искане до Окръжен съд Кърджали за отнемане на имущество полза на държавата на обща стойност – 1 719 073 лв.

С решение на КУИППД от 20.06. 2007 г. е внесено мотивирано искане до Окръжен съд Сливен за отнемане на имущество в полза на държавата, като предмет на отнемане в исковото производство е имущество на стойност 960 595 лв.

През 2007 година КУИППД е завела 33 граждански дела на стойност 27 219 684 лв. Двата иска за отнемане по чл. 253 от НК пране на пари са на стойност 2 679 668лв. или 10% от стойността на цялото имущество, предявено от КУИППД за отнемане пред съда.

Тема 2: Проблеми на съдебната практика по изпиране на пари

Красимир Шекерджиев, Съюз на съдиите в България

Съдебната фаза е централна за развитието на наказателното производство, водено за извършени престъпления от гражданите, в това число и престъпленията по чл. 253- чл. 253б НК. Именно съдът с окончателния си акт дава оценка на свършеното от институциите, занимаващи се с разследване и противодействие на извършване на престъпленията по горните текстове и постигането на осъдителна присъда е основна и най- значима цел на всички органи, натоварени с разследващи функции в досъдебната фаза и осъществяващи функцията по обвинение в съдебната фаза.

В този централен за процеса стадий съдът има ролята на арбитър, правещ преценка въз основа на закона и събраните и предоставени от прокуратурата и разследващите органи годни доказателства дали обвинението е обосновано и в каква степен то се подкрепя от доказателствения материал. В условията на състезателно начало (характерно за съвременните демократични правни системи) съдът е равноотдалечен от двете конкуриращи се страни в наказателното производство и затова той не може и не бива да бъде свързан с държавните институции, занимаващи се с противодействие и борба срещу “прането на пари”. Именно това е причината съдът да не може да бъде поставян в “отбора” на институциите, водещи борбата срещу “прането на пари” и да не участва в координираната съпротива на обществото срещу това безспорно опасно явление.

Престъплението, получило популярното название “пране на пари” е законодателно регламентирано в нормите на чл.253, чл.253а и чл.253б НК.

То е предмет на нормативно регулиране и от Конвенцията относно изпиране, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпления (Конвенцията). Този международен правен акт е приет на 08.11.1990 г., ратифициран е от Република България със Закон за ратификацията му от 1993 г. и е влязъл в сила след обнародването му в Държавен вестник през 1994 г.

Отношение към престъпленията от този вид, макар и не в наказателно правния им аспект има и Законът за мерките срещу изпирането на пари (обнародван с ДВ бр.85 от 1998 г.).

Престъплението е криминализирано в Наказателния кодекс със създаването на текста на чл.253 през 1996 г. (обн. с ДВ 62 от същата година).

Впоследствие този текст е изменян неколkokратно, като основните изменения са от 2004 г. (ДВ бр.26/2004 г.) и от 2006 г. (ДВ бр.75/2006 г.).

Основният текст на престъплението се съдържа в разпоредбата на чл. 253, ал. 1 НК, където законодателят е очертал съставомерните му признаци.

Изпълнителните деяния са посочени при условията на алтернативност, като тълкуването на текста сочи на законодателна техника, изключваща лимитативно изброяване.

В основата на изпълнителното деяние на престъплението по чл. 253 НК е извършването на финансови операции, чийто елемент е прехвърлянето на имущество, или извършването на каквито и да е действия, целящи да осуетят

разкриване на произхода, или действителните права на собственика или собствениците на имуществото.

За съставомерността на това престъпление е без значение дали в резултат на посочените операции е настъпила облага за субекта на престъплението или дали същите са представлявали възмездни сделки.

Основна характеристика на престъплението е осъществяването на такава дейност, която цели осуетяването на разкриване на действителния произход или собственик на имуществото.

При преценката на съставомерността на инкриминираните по чл. 253, ал. 1 НК деяния основен е въпросът за наличието на доказателства, установяващи по несъмнен и категоричен начин това, че имуществото-предмет на престъпление е придобито чрез престъпление или друго общественоопасно деяние от една страна, а от друга субективното знание на извършителя на деянието за този факт.

При изследването на този въпрос следва да се има предвид, че предмет на престъплението по чл. 253, ал. 1 НК могат да бъдат само и единствено имущества, които са били предмет на предходно (предикатно) престъпление или на общественоопасно деяние, което няма характеристиката на престъпление по смисъла на чл.9, ал.1 НК.

Установяването на това обстоятелство по несъмнен и категоричен начин не е достатъчно, за да бъде направен извод, че е осъществен съставът на престъплението, като трябва да съществуват такива доказателства и за това, че субектът на престъпление следва да е знаел (или предполагал) за това, че средствата, с които извършва операции, са били предмет на друго престъпление или общественоопасно деяние.

В рамките на съдебен процес при недоказване на това обстоятелство производството следва да завърши с неблагоприятен за обвинението резултат, тъй като съставът на престъплението по чл. 253, ал. 1 НК би бил осъществен от обективна, но не и от субективна страна.

Следва да бъде посочена спецификата на субективната страна на престъплението по чл. 253 НК, като за извършването му е необходимо наличието на т. нар. “смесена” вина, като деянието трябва да бъде извършено при форма на вината “пряк умисъл” по отношение на съставомерното по текста изпълнително деяние и е достатъчен “евентуален умисъл” по отношение на общественотоопасния характер на предикатното престъпление.

За съставомерността на деянието по чл. 253а НК не е необходимо да е налице користна цел.

Вторият по практическа значимост състав на престъпление е регламентиран в чл.253, ал. 2 НК, като наказателната отговорност за осъществяването му се носи от лице, което получава права, или упражнява такива по отношение на имуществото, идентично с това, което е предмет на престъплението по чл. 253, ал. 1.

Всичко относимо за съставомерността на деянието по чл. 253, ал. 1 НК следва да е вярно и по отношение на този законов текст.

В разпоредбите на чл. 253, ал. 3, ал. 4, ал. 5 НК законодателят е предвидил квалифицирани състави на престъплението, като липсват специфични правни проблеми при тълкуването им и по отношение на тях намира приложение изобилната практика на съдилищата по сходни квалифициращи признаци на други престъпления.

Със законодателната промяна от 2004 г. беше създаден текста на чл.253а НК, с който законодателят криминализира приготвянето за извършване на

престъпления по посочените по-горе текстове и сдружаването на лица с така цел. Липсват особености при тълкуването на тази законова норма и за нея следва да намери приложение практиката на съдилищата, относима към приложението на чл.17 НК и чл. 20 НК.

Предвидената наказателна неотговорност по чл.253а, ал. 4 НК, е идентична с предвидената за други престъпни състави, например този по чл. 321, ал. 4 НК.

Престъпленията по чл.253- 253б НК са типични престъпления на “белите якички”. Те се отличават с висока степен на сложност и очертават множество трудности при разкриването и разследването им. Въпреки наличието на оскъдна съдебна практика по посочените по-горе текстове може да бъде направен извод, че при разследването на тези престъпления трудностите са свързани с фактическото движение на парични и стокови потоци, разкриването на предикатното престъпление и събирането на доказателства, установяващи собствеността, движението, местоположението и произхода на имуществото- предмет на престъпление. Именно събирането на тези доказателства изисква наличието у разследващите органи на специални нетипични знания, които следва да се използват срещу извършителите на обсъжданите инкриминирани деяния в процеса на легализиране на произхода на имуществата, придобити по неправомерен начин.

При преценката на ролята на предикатното престъпление за постановяването на осъдителен съдебен акт може да бъде споделена тезата на представителите на държавното обвинение, че е възможно и допустимо разследването на това престъпление и свързаното с него “пране на пари” да бъде направено в рамките на едно наказателно производство. Примери за това вече съществуват и доколкото липсва законова забрана за подобна техника на разследване и конструиране на производството то също е допустимо.

В подкрепа на законосъобразността и практическата целесъобразност на такова развитие на производството е и това, че от нормата на чл. 253 НК следва извод, че

двете престъпления са тясно свързани и постигането на успешен за държавното обвинение изход на производството зависи от установяването и доказването на предикатното престъпление.

Следва да бъде споделена тезата на Прокуратурата, че от нормата на чл.253 НК не може да се формулира изискване за идентичност на имуществото, предмет на предикатното и вторичното престъпление. Вярно е това, че е възможно следствата да се различават (често значително), но това е възможно единствено и само когато предметът на първото престъпление надвишава предмета на престъплението по чл.253 НК. Противното е невъзможно, тъй като законодателят е предвидил по изричен начин, че имуществото, предмет на “пране на пари”, следва да е усвоено в резултат на предходно престъпление. Възможността вторичното престъпление да има за предмет средства на по-голяма стойност от тези на предикатното е допустима единствено когато в хода на извършване на престъплението по чл. 253 НК в резултат на финансови операции и сделки с него имуществото обективно нарасне, но това не означава, че е допустимо към началото на осъществяване на състава на посоченото престъпление предметът му да надвишава този на предходното престъпление.

Не може да бъде споделена тезата на представителите на държавното обвинение, че е възможно постановяване на осъдителна присъда по чл. 253 и сл. НК без задължително разследване на предикатното престъпление. Това е недопустимо преди всичко заради вторичния характер на престъпленията, свързани с “пране на пари” и юридическата формулировка на текстовете от НК, дадена от законодателя и отреждащи роля на престъпленията по чл. 253 НК като зависещи от предходни престъпления.

Тази теза не намира опора и в текстове на Конвенцията, тъй като текстът на чл. 6, т. 2, б. ”с”, предвиждащ “необходимите познаване, намерение или цел като елементи на някое от посочените в тази точка престъпления” да могат да бъдат изведени от

“обективни, фактически” обстоятелства, е относим към престъпленията предмет на Конвенцията, а не към предикатните такива.

Категорично не може да бъде споделена тезата на представители на разследващите органи (застъпена в хода на настоящата среща), че по време на досъдебното производство събраните в хода на разследването доказателства трябва да бъдат достъпни за привлеченото към наказателна отговорност лице и защитата му едва при предявяване на разследването. Очевидно това виждане почива на стриктното тълкуване на нормата на чл. 227 НПК, като се твърди, че законодателят е посочил изрично в закона кога материалите, събрани в хода на разследването следва да станат известни на всички страни.

От константата съдебна практика, съобразена както с вътрешното, така и с международното законодателство (конкретно Европейската Конвенция за защита правата на човека и основните свободи) следва извод, че правилото на чл. 227 НПК не може да намери приложение при производства по чл. 64 и чл. 65 НПК, тъй като при тези специфични производства (развиващи се в рамките на досъдебната фаза, но имащи характер на “минисъдебни” производства) защитата е длъжна да вземе отношение на основни въпроси, свързани с факта на извършване на престъпление, авторството му и обосноваването на обвинението, което е очевидно невъзможно при забрана за запознаване с доказателствата, събрани до момента. Възможността за запознаване с материалите по делото следва от текста на нормите на чл. 64 и 65 НПК и по никакъв начин не може да бъде дерогирана от нормата на чл. 227 НПК или от високата степен на обществена опасност на престъпленията по чл. 253 и сл. НПК или обществената значимост на борбата срещу престъпленията, свързани с “прането на пари”.

При прегледа на практическите проблеми, възникващи в наказателните производства с предмет престъпления по чл. 253 НК и сл. задължително следва да се посочи и тяхната изключителна фактическа сложност.

Обикновено в хода на тези разследвания се събира огромен обем от доказателства, множеството от тях изискващи специални неюридически знания. За изясняване на обективната истина често се налага изготвянето на съдебни поръчки, извършване на действия по линия на международното правно сътрудничество и координирана работа с институции на чужди държави. Това се налага с оглед честото присъствие на международен елемент при извършване на инкриминираните деяния и все по-честото дефиниране на престъплението по чл. 253 НК като трансгранично такова.

Всичко това безспорно е причина за бавното развитие както на досъдебното, така и на съдебното производство, необходимостта за полагане на значителни усилия при събирането и проверката на доказателствения материал и ангажирането на огромен материален и човешки ресурс. Въпреки очертаните трудности следва да се отчете това, че разследванията по тези престъпления се развиват все по-бързо и все повече от тях навлизат в същинската си съдебна фаза.

Трудностите, свързани с разследването на престъпления по чл.253 и сл. НПК изискват и развитието на специфични производства, даващи възможност за разкриване на банкова и данъчна тайна. Спазването на съществуващите задължителни правила за тези производства създават значителни неудобствата за разследващите органи при необходимост да получат съдебна санкция за действията си. Въпреки това намирам, че нормативната уредба по отношение на разкриване на банкова и данъчна тайна не следва да бъде променяна, тъй като санкцията на съда е необходима с оглед защита правата на личността и е адекватна на все още смущаващо ниския брой образувани производства, съотнесен към извършените проверки и получените от компетентните органи сигнали.

Невъзможно е да бъде направен преглед на константна съдебна практика по дела с предмет “пране на пари”. Това е така, защото към момента в съдебна фаза са влезли едва няколко десетки дела, видно както от статистиката, предоставена от Дирекция “Финансово разузнаване” при ДАНС, така и от представителите на Върховната касационна прокуратура.

Така по данните на първата институция едва 5% от докладите за съмнителни операции са довели до наказателни производства, а по данните на Прокуратурата от образуваните няколко десетки наказателни производства малка част от тях се намират в съдебната си фаза и само петнадесет са приключили с окончателен съдебен акт.

За да бъде очертана константна съдебна практика е необходимо голям брой дела да бъдат разгледани и приключени от съдилищата, като станат видими основните материално-правни и процесуално-правни проблеми. Това очевидно е невъзможно при едва 15 приключили производства, поради което и не може да бъде създадена устойчива съдебна практика.

В заключение следва да бъде отразено това, че е налице тенденция за все по интензивна работа на органите на досъдебното производство и свързаните с тях институции, която се обективира с повечето образувани досъдебни производства, повече изготвени обвинителни актове и внесени в съда дела. Това неминуемо ще доведе до ръст на разглежданите в съдебна фаза производства и приключилите с окончателен съдебен акт дела, което ще доведе и до създаването на съдебна практика. Към настоящият момент такава липсва, поради което и е невъзможно да бъде систематизирана и коментирана.